

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשל"ו.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. התוועדות זו היא בהמשך להקפות שנערכו היום, וגם אתמול בלילה, וע"פ מנהגנו — כמ"ש רבינו הזקן בסידורו: "מנהג ותיקין הוא לעשות יום שמיני עצרת ג"כ כמו בשמחת תורה ולהקיף בליל שמיני עצרת שבע הקפות כו'" — גם בהמשך להקפות דליל שמע"צ, שלפניהם אומרים כו"כ פסוקים, החל מהפסוק² "אתה הראת וגו'", עד לפסוק³ "כי מציון גו'" (שכיון שנתתקנו ע"י גדולי ומורי ישראל, שענינם להורות לבנ"י כיצד למלא השליחות ד"אני נבראתי לשמש את קוני"י" באופן הטוב ביותר, בודאי יש להם שייכות לענין ההקפות).

ונתבאר לעיל⁴ שאמירת פסוקים אלו היא בדוגמת אמירת פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות שאומרים בר"ה, שענין אמירת פסוקי התורה הוא פס"ד בתורה לפעול המשכת וגילוי ענינים אלו למטה.

ויש להוסיף ולבאר הטעם שאמירת פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות היא לאחר תיקיעת שופר, ואילו אמירת פסוקי אתה הראת היא לפני הקפות — כי, בנוגע להקפות שאינם אלא מנהג ישראל, יש צורך בנתינת כח לפעול ההמשכה והגילוי למטה יותר מאשר בנוגע לתק"ש, שעצם היותה מצוה מפורשת בתורה היא נתינת כח גדולה ביותר.

ב. ובהקדמה — שאף שהקפות אינם אלא מנהג ישראל, גדלה מעלתם ביותר:

מבואר בלקו"ת⁵ בנוגע לניסוך המים שניתוסף בחג הסוכות שהו"ע נעלה יותר מאשר ניסוך היין שהי' גם בכל השנה, כי, אע"פ שניסוך היין מפורש בתושב"כ בהדיא בכמה מקומות, ואילו ניסוך המים הוא "הלכה למשה מסיני שאינו מפורש בהדיא בתושב"כ", מ"מ, יש מעלה בדברי סופרים [שלדעת הרמב"ם⁶ נכללים בזה גם ענינים מדאורייתא שלא נתפרשו בתושב"כ, אלא למדים אותם ב"ג מדות שהתורה נדרשת

ע' 137 ואילך). וש"נ.

(6) דרושי סוכות עט, ד ואילך.

(7) ראה סהמ"צ שורש ב. פיהמ"ש כלים

פי"ז מ"ב. וראה גם אנציק' תלמודית (כרך ז)

ערך דברי סופרים ס"ב (ע' צג). וש"נ.

(1) לפני הקפות.

(2) ואתחנן ד, לה.

(3) ישע"י ב, ג.

(4) משנה וברייתא — קידושין בסופה.

(5) שיחת ליל שמח"ת סי"ג ואילך (לעיל

בהם, וכן הענינים שהם הלכה למשה מסיני⁵ שערכים, חביבים או חמורים יותר מדברי תורה⁶, ואדרבה, מצד גודל מעלתן לא ניתנו להכתב בתושב"כ.

וממשיך לבאר⁷, ש"עד"ז יובן .. ענין הקפות שבשמע"צ, שלא נכתבו אפילו בתושב"ע⁸, ואינו אלא מנהג⁹, שהם בדרגא נעלית עוד יותר, ש"לכן לא ניתנו לכתוב אפילו בתושב"ע¹⁰."

וכמובן גם מהחילוק בנוגע לענין השמחה — שאף ש"שאיבת המים הי' בשמחה גדולה"¹¹, ועד שאמרו רז"ל¹² "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", הרי "לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע"¹³, ואילו השמחה דשמח"ת בעת ההקפות והריקודים עם הס"ת (שגדולה עוד יותר) — הרי היא בשוה אצל כל בני¹⁴, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עזיך" ו"שואב מימך"¹⁵.

ואף שלכאורה יש מקום לחילוקי דרגות בהרגש השמחה עם התורה, שיש מי שמרגיש את עצמו כ"מחותן ראשי" ("הויפט מחותן") ועד לה"חתן" בעצמו — ביחס לתורה שנקראת "כלה"¹⁶, ויש מי ששייכותו לשמחה היא רק בתור קרוב־משפחה או ידיד בלבד¹⁷ — הרי רואים בפועל שהשמחה דשמח"ת היא אצל כולם בשוה, וטעם הדבר, לפי שהתורה שייכת לכל אחד מישראל, שניתנה לו בירושה, כמ"ש¹⁸ "תורה צוה לנו משה מורשה גו"¹⁹, כולל גם תינוק בן יומו שיורש הכל²⁰; ומזה מובן גם בנוגע לפירוש ש"מורשה" היינו "מאורסה"²¹, שגם ענין זה הוא אצל כל בני²² בשוה, היינו, שכל אחד מישראל הוא ה"חתן" עם התורה שנקראת "כלה".

כלומר: בנוגע לרגש שבלב והבנה והשגה שבמוח יכולים להיות חילוקי דרגות, וכפי שרואים שיש כו"כ מאמרי חסידות שמבארים ענין

(8) ראה עירובין כא, ב. סנהדרין פח, ב. וש"נ.

ע"ז לה, א. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. (14) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשל"א סנהדרין פ"א ה"ד. ע"ז פ"ב ה"ז. ועוד. הערה 12 (תו"מ חס"ב ע' 125). וש"נ.

(9) לקו"ת שם פ, סע"ג. (15) ברכה לג, ד.

(10) סוכה נא, א"ב. (16) ראה נדה מד, רע"א (במשנה). רמב"ם

(11) רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ד. הל' נחלות פ"א ה"ג. טוש"ע חו"מ סרע"ו

(12) ר"פ נצבים. ס"ה.

(13) ראה לקו"ת ברכה צג, סע"ד ואילך. (17) ברכות נו, א. וש"נ. וראה לקו"ת שם.

השמחה דשמח"ת שלא כל מוחא סביל דא, להבינם היטב, ובאופן השוה לכל; אבל בנוגע לריקוד ברגלים במעשה בפועל — ש"המעשה הוא העיקר"¹⁸, כמבואר בתניא¹⁹ בנוגע למעלת מצוות מעשיות שבהם מלוכש כח נפשו החיונית כו', ומזה מובן גם בנוגע למנהג ישראל — כולם שרים.

ג. ולהעיר, שמצינו עד"ז בנוגע לר"ה:

בהל' תשובה²⁰ כותב הרמב"ם: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וכו'".

וצריך להבין:

"גזירת הכתוב" — הו"ע הכי נעלה שבמצוות, שהרי יש ג' סוגים במצוות²¹: "משפטים", שהם ענינים שמחוייבים גם מצד השכל, "עדות", כמו הענינים שהם "זכר ליציאת מצרים" וכיו"ב, ו"חוקים", שהם למעלה מהשכל [וע"ד שמצינו בנוגע לחג הסוכות — שאמר שלמה "שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים"²², "שלשה המה נפלאו ממני ג' המה פסח מצה ומרור, וארבעה לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב"²³], וזהו גם הענין של "גזירת הכתוב".

ולכאורה²⁴: לאחר שישנו בתק"ש הענין הכי נעלה של "גזירת הכתוב", מה מקום להוסיף ש"רמז יש בו" — בה בשעה שהערך של "רמז" לגבי "גזירת הכתוב" הוא פחות אפילו מהערך של פרוטה אחת לגבי אלף אלפים דינרי זהב²⁵, כי, פרוטה אחת ואלפי דינרי זהב שניהם בעלי גבול, ולא עוד אלא שבצירוף ריבוי גדול ביותר של פרוטות נעשה סוכ"ס אלפי דינרי זהב, משא"כ "רמז" אינו בערך כלל לגבי "גזירת הכתוב" שהו"ע אחר לגמרי.

ואעפ"כ מוסיף הרמב"ם ש"רמז יש בו", ומאריך ברמז שבענין התשובה ("מיט אַ גאַנצן שטורעם") עוד יותר מאשר בביאור פרטי הענינים שבמצוות התשובה, הוידוי וכו'!

ומזה מוכח שברמז שבתק"ש יש ענין נעלה יותר מאשר בתק"ש

(22) משלי ל, יח.

(18) אבות פ"א מ"ז.

(23) ויק"ר פ"ל, טו. וראה גם "רשימות"

(19) פל"ז.

חוברת סב.

(20) פ"ג ה"ד.

(24) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 29. וש"נ.

(21) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. הנסמך

(25) ראה גם תו"מ חע"ז ע' 322. וש"נ.

בתו"מ סה"מ תמוז ס"ע יג.

עצמה שנתפרשה בתורה, ואדרבה: מצד גודל מעלתו — אינו יכול להתפרש, ולכן בא באופן של רמז דוקא.

והענין בזה²⁶ — שתק"ש היא מצוה פרטית בתורה, ואילו הרמז שבתק"ש הו"ע התשובה, שעל"י נאמר²⁷ "כי המצוה הזאת וגו'", כיון שהיא כוללת את כל המצוות ולמעלה מהם, שהרי על ידה מתקנים את כל מה שהי' חסר בקיום התומ"צ, ועד שכאשר התשובה היא באופן שמבאר הרמב"ם הרמז שבתק"ש, ה"ה פועלת ש"זדונות²⁸ נעשו לו כזכיות"!

ועד"ז מובן גם בנוגע להקפות שבשמח"ת — כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁹, שאותם ענינים שנפעלים בר"ה ע"י העבודה דקבלת עול ויראה כו', נפעלים בשמח"ת ע"י השמחה — שלאחרי ר"ה ויוהכ"פ וחג הסוכות יש בשמח"ת המנהג דהקפות שהוא נעלה יותר אפילו מניסוך המים, ע"ד הרמז שבתק"ש שהוא נעלה יותר מהגזה"כ שבה.

אלא שבר"ה, "בכסה"³⁰, הרי זה באופן שהרמז הוא באותו ענין שבו היא הגזה"כ, ואילו בשמח"ת, "ליום חגיגו"³⁰, שאז באים הענינים בגילוי, הרי זה מתגלה בענין בפ"ע, שזהו המנהג דהקפות.

ד. ונמצא, שהמנהג דהקפות, שמצד גודל מעלתו לא נתפרש אפילו בתושבע"פ, הו"ע חדש שנעשה ע"י בני³¹, שבכח עצמם סללו דרך חדשה, ע"ד לשון הכתוב³²: "הנני עושה חדשה".

ובפרטיות יותר — הרי זה חידוש שלמעלה מסדר השתלשלות, ולמעלה מכללות ענין התורה שיש בה ד' הענינים דפשט רמז דרוש וסוד [ובזה גופא יש ב' שיטות — אם רמז נעלה יותר מדרוש או שדרוש נעלה יותר מרמז³³], כנגד סדר השתלשלות ד' עולמות אבי"ע, החל מאבי"ע הכלליים, ואח"כ גם אבי"ע הפרטיים³⁴, ועד כפי שנמשך בעוה"ז בד' הסוגים דדצח"מ³⁵.

וכדי לפעול חידוש זה שעושה "שטורעם" בכל סדר ההשתלשלות

- (26) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1147. (30) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי נצבים ל, יא. וראה לקו"ת נצבים מה, (27) נצבים ל, יא. וראה לקו"ת נצבים מה, (31) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 385 ואילך. (32) ישעי' מג, יט. (28) יומא פו, ב. (29) ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א). — נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' שנג. (33) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36. (34) ראה אוה"ת בלק ע' תתקסב ואילך. ענינים ע' עז ואילך. (35) ראה סה"מ תרצ"ו ע' 94. וש"נ.

ולמעלה ממנו כו', ולהמשיכו למטה לעוה"ז התחתון — יש צורך בנתינת כח מיוחדת, שזהו הענין דאמירת פסוקי התורה לפני ההקפות, אשר, גם מי שאינו יודע את כל הכוונות שבפסוקים אלו, יודע עכ"פ את הפירוש הפשוט, ואפילו מי שלא ידע מאי דקאמר, יודע עכ"פ שאומרים פסוקים מהתורה בתור הכנה להקפות.

ובהתאם לכך, הנה סדר הפסוקים הוא לא מן הקל אל הכבד, ומן המוקדם אל המאוחר, אלא באופן שמתחילים מיד עם הענין הכי נעלה, שזהו הפסוק "אתה הראת וגו'", כדלקמן.

ה. התחלת הפסוק היא — "אתה", שקאי על מהותו ועצמותו ית', למעלה אפילו משם הוי' ושאר שמות כו', שאי אפשר לומר עליו שום תואר, מלבד "אתה", בלשון נוכח (לא כמו התואר "הוא", שיש לו גדר מסויים, שהו"ע ההעלם — בלשון נסתר, אלא באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה" ³⁶), ובלשון רבותינו נשיאינו ³⁷: "אתה, דו, עצמות ומהות".

ויתירה מזה, שנאמר "אתה" בלבד, היינו, כפי שמהותו ועצמותו ית' הוא מצד עצמו, למעלה משייכות לשם הוי', ולא כמו בפסוק ³⁸ "אתה הוא הוי' לבדך", שבחי' "אתה" שייכת כבר לבחי' "הוא" ולבחי' "הוי'", וכמו בלשון הפרדר"א ³⁹ "עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד", שבחי' "הוא" שייכת כבר לבחי' "שמו", שלכן נאמר "ושמו", שהו' הוא לא רק ו' המפסיק, אלא גם ו' המחבר.

ובחי' "אתה" שקאי על העצמות, קשורה ושייכת לכל אחד מישראל: התורה מעידה שכל ישראל הם "מאמינים בני מאמינים" ⁴⁰, שבזה נכלל גם מי שאינו שייך להבנה והשגה, מדות עד למחשבה דיבור ומעשה (של חשיבות), כמו תינוק בן יומו — שהרי ענין האמונה הוא ירושה לנו מאבותינו ⁴¹, והרי גם תינוק בן יומו יש לו דין של יורש ⁴², ולא רק תינוק בן יומו, אלא מיד בצאתו לאויר העולם, שכבר נקרא "נולד" בלשון בני אדם (ונפק"מ לענין נדרים, שבהם "הלך אחר לשון בני אדם" ⁴²), יש לו דין יורש.

ובמה היא האמונה — לא בבחי' האורות והגילויים, אלא בעצמות

(36) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.

(39) רפ"ג.

פרש"י בשלח טו, ב.

(40) שבת צז, א.

(37) ראה רד"ה אתה הראת תרפ"ט (סה"מ

(41) תניא פ"ח.

תרפ"ט ס"ע 227 ואילך [ע' שיד]). וש"נ.

(42) יומא עו, ב. וש"נ.

(38) נחמ"ט ט, ו.

ומהות, ובלשון רבינו הזקן בתורה אור⁴³: "המאור הוא בהתגלות, ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלקה מצוי כו', אף שאין בהם השגה ותפיסה איך ומה, לפי שאין בהם גילוי האור [כיון שאינם שייכים לענין הגילויים, או שהם למעלה מענין הגילויים], שמ"מ המאור עצמו הוא נמצא למטה כמו למעלה",

— ובאמת הרי זה למעלה גם מהענין ד"מאור", כי, כשם שלא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו⁴⁴, כך גם ענין העצמות אינו "מאור" שממנו נמצא האור כו'⁴⁵ —

שזהו ענין "אמיתת המצאו", שהוא "ממציא כל נמצא כו'"⁴⁶; ובלשון רבינו הזקן באגה"ק הידועה⁴⁷ שהתהוות היש הגשמי היא מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" (אלא שביש הגשמי שבעולם הרי זה באופן של "עולם" מלשון העלם⁴⁸, שלא נראה שהתהוותו היא מהעצמות, משא"כ אצל בני"ה הרי זה באופן שהמאור הוא בהתגלות כו').

ו. ולאחרי ההתחלה בתיבת "אתה", "דו, עצמות ומהות" — נאמר "הראת", שפירושו, "האָסט זיך באַוויזן"⁴⁹, שהו"ע ההתגלות באופן של ראי', כידוע שזוהי ההתאמתות הכי גדולה כו'⁴⁹, אבל אין זה ענין של "גילויים", כי אם התגלות העצמות — "אתה הראת", "דו, עצמות ומהות, האָסט זיך באַוויזן".

וממשיך בכתוב: "לדעת", היינו, שהתגלות העצמות לא נשארת באופן של אמונה בלבד, אלא נמשכת וחודרת גם בענין הדעת, כמבואר בתניא⁵⁰ ש"הוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק וכו'", שעי"ז "יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית .. אהבה וענפי" ויראה וענפי".

וכיון שיהודי מתקשר עם העצמות (לא רק באופן של אמונה, אלא באופן של לדעת — הנה על זה ממשיך הכתוב ומבאר "כי הוי' הוא

46 רמב"ם הל' יסוה"ת בתחלתן.

47 ס"כ (קל, סע"א ואילך).

48 ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

49 ראה תו"מ סה"מ אדר ע' לז. וש"נ.

50 ספ"ג.

43 וירא יד, ריש ע"ב.

44 שם מג"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, א.

ובכ"מ.

45 ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' יג ובהערה

28 שם. וש"נ.

האלקים", היינו, שמ"אתה" נמשך גם ב"הוי" וב"אלקים", ובאופן ש"הוי" הוא האלקים; ומסיים, "אין עוד מלבדו".

ובהקדים — שבענין "הוי" הוא האלקים יש כו"כ ביאורים ע"פ קבלה, חלק הסוד שבתורה, וכן ע"פ רמז ודרוש כו', אבל, כיון שמדובר אודות אמירת פסוקים בתור הכנה לשמחה וריקודים דהקפות ששייכים לכל אחד מישראל, הרי הביאור בזה צריך להיות באופן המוכן בפשטות גם לאיש פשוט, ללא צורך בביאור של "משכיל" או "עובד" כו'.

והענין בזה:

כל אחד רואה בעצמו שיש בחייו כו"כ ענינים, וכמו אכילה ושת', ובזה גופא — ענינים הנצרכים לקיום הנפש בגוף, ועד לענינים שהם לשם תענוג [כדאיתא בטור⁵¹] (והובא בחסידות⁵²) בפירוש ברכת "בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות כו'", ש"חסרונן" הם הדברים המוכרחים לקיום האדם, ו"להחיות" הם ענינים של תענוג, אבל כולם הם פרטי ענינים בחייו של אדם אחד.

וכמו כ"מבין שאע"פ שיש בחייו כו"כ ענינים, מ"מ, העיקר הוא עצם המציאות שלו. — מה היא עצם המציאות שלו, אינו יודע, להיותו איש פשוט, אבל הוא מבין שכל פרטי הענינים אינם עצם מציאותו, ולא עוד אלא שאין להם ערך כלל ביחס לעצם מציאותו, שהוא העיקר, ואילו כל הענינים הם בטלים וטפלים אליו, באופן שאין עוד מלבדו.

וכן הוא גם למעלה (שהרי כל הענינים שלמטה הם השתקפות הענינים דלמעלה) — שאע"פ שישנם פרטי הענינים דשם הוי' ושם אלקים, ששם הוי' הוא שם העצם וכו'⁵³, ושם אלקים הו"ע בעל הכחות והיכולת וכו'⁵⁴, הרי זה באופן ש"הוי" הוא האלקים" (בדוגמת פרטי הענינים של אדם אחד), ובאופן ש"אין עוד מלבדו" (בדוגמת ביטול עניני האדם לעצם מציאותו).

ועד"ז בנוגע לענין ד"אין עוד מלבדו" כפי שהוא ביחס לעולמות, עד לעוה"ז הגשמי, שנקרא ע"פ תורה "עולם התחתון", להיותו "התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית'⁵⁵" — כמובן

ח"א פס"א ואילך. פרדס שי"ט בתחלתו.

(51) או"ח סר"ז.

עיקרים מ"ב פכ"ח.

(52) ראה תו"מ סה"מ תמוז ריש ע' מד.

(54) טושו"ע ואדה"ז או"ח ס"ה.

וש"נ.

(55) תניא רפל"ו.

(53) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם

שם. הל' ע"ז פ"ב ה"ז ובכס"מ שם. מו"נ

בפשטות ע"פ משל מתינוק שאין לו ערך לגבי בר-שכל, או דוגמא פשוטה יותר (למי שאין לו מושג בעניני שכל), מפרוטה אחת של נחושת שאין לה ערך כלל לגבי אלף אלפים דינרי זהב⁵⁶, ועד"ז "חספא בעלמא"⁵⁷ או "עפרא בעלמא"⁵⁸ (כהלשון בבדיקת וביעור חמץ⁵⁹: "כעפרא דארעא") שאין לו ערך אפילו לגבי פרוטה אחת של נחושת.

ז. ולאחרי הקדמת אמירת הפסוק "אתה הראת גו'", שבו מודגש הקשר של יהודי עם עצמות ומהות — מובן איך יכול יהודי לפעול ע"י המנהג דהקפות ענין נעלה ביותר שלא נתפרש אפילו בתושבע"פ, כיון שלוקח וממשיך מעצמות ומהות, למעלה גם משרש התורה, בחי' נותן התורה.

וכיון שההקפות דשמח"ת הם בהמשך לאמירת "אתה הראת גו'", הנה מצד מעלת הגילוי ד"אתה הראת" נעשית שמחה גדולה ביותר.

ושמחה גדולה זו קשורה גם עם תשובה גדולה — תשובה מאהבה: יש גם תשובה מיראה, החל מיראת העונש כו' ועד ליראת בושת כו', אבל, גם הדרגא היותר נעלית בתשובה מיראה היא תנועה של היפך השמחה; ודוקא תשובה מאהבה היא באופן של שמחה, ובפרט תשובה מאהבה רבה, שאז גם השמחה היא גדולה ביותר⁵⁹.

וענין זה חודר ופועל בכל אחד מישראל — שהרי יש יהודים שמתעוררים מיד בחודש אלול, ויש כאלו שמתעוררים בימי הסליחות, בערב ר"ה, בר"ה ויוהכ"פ, ויש כאלו שדוחים זאת לחג הסוכות... אבל בבוא שמח"ת, שאז מאיר הענין ד"אתה הראת", הרי זה חודר ("עס דערנעמט") ופועל בכל אחד מישראל⁶⁰.

ואז מקבל יהודי החלטה טובה על כל השנה כולה להיות "כל ימיו בתשובה"⁶¹, שהכוונה בזה היא — לא לתשובה כפשוטה, דכיון שכבר שב בתשובה היום, שוב אינו צריך לשוב בתשובה מחר, אלא הכוונה בזה היא לתשובה עילאה, שבה יכול וצריך להתעלות מדרגא לדרגא בכל יום, כך, שכל ימיו בתשובה.

וכך נעשית השנה כולה שנת תשובה, ולאחרי ענין התשובה שהתחלתה באות ת' שבסיום הא"ב, חוזרים להתחלת הא"ב, אבל באופן

(60) ראה גם שיחת שמח"ת תרס"ד (סה"ש תורת שלום ע' 28 ואילך).

(61) שבת קנג, א. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(56) כתובות פז, ב. ועוד.

(57) פסחים טז, ב. ועוד.

(58) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתל"ד ס"ז.

וש"נ.

(59) ראה תניא אגה"ת פ"א.

נעלה יותר, עד ל"אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה"⁶² — שהשנה כולה נעשית גם שנת אורה ושנת ברכה, ועד לברכה הכי כללית — שנת גאולה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ח. לאחר אמירת הפסוק "אתה הראת גו'" — שואל יהודי: מהי השייכות של התגלות העצמות ("אתה הראת") לריקוד בשמח"ת כאן למטה בברוקלין?! וממה-נפשך: אם עצמות נמצא בברוקלין — מהו הצורך בריקוד שלו; ואם לאו — מה יועיל הריקוד שלו לפעול המשכת העצמות בברוקלין?!

ועל זה בא המענה בפסוק השני — "לעושה נפלאות גדולות לבדו"⁶³:

יש ענינים שהקב"ה עושה באופן של "מדה כנגד מדה"⁶⁴, אבל יש גם ענינים שהקב"ה עושה באופן של "נפלאות", ולא סתם "נפלאות", אלא "נפלאות גדולות", ובאופן ד"לבדו", שגדולתן של הנפלאות ידוע רק לו ית', כפירוש הגמרא⁶⁵ ש"אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו". ובנוגע לעניננו:

ענין זה שע"י הריקוד של יהודי יומשך ויתגלה עצמות בברוקלין, הוא אכן ענין של פלא, "נפלאות גדולות לבדו", אבל יהודי צריך לדעת, שהקב"ה ("אתה") — שהוא מאמין בו — "עושה נפלאות גדולות לבדו", שיהי' עצמותו נמשך למטה ע"י הריקודים דשמח"ת, מצד גודל הנח"ר שענין זה פועל למעלה.

ועדיין מוסיף יהודי לשאול: כיון שנמצאים בעולם שמתנהל בדרך הטבע — מהו הצורך לערב בו ענינים של "נפלאות" שלמעלה מהטבע?! — הוא מאמין אמנם שכן הוא, ולכן רוקד כו', אבל הוא רוצה להבין זאת גם בשכלו.

ועל זה אומרים לו סיום הפסוק: "כי לעולם חסדו" — שזהו מצד המשכת חסדו של הקב"ה לעולם, שרוצה שלא יהי' "עולם משעמם" (כפי שאומרים כאן: "פארינג..."), יום שני כמו יום ראשון, יום שלישי כמו

64) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב

62) תניא אגה"ק סי"ד.

63) תהלים קלו, ד. וראה גם תו"מ חע"ד ואילך.

65) נדה לא, א.

ע' 174 ואילך. ורש"י.

יום שני וכו', אלא שתהי' בו חיות ועריבות ("געשמאָק"), עד ליציאה מגדר הכלים ("אַרויס פון די כלים"), ולכן קבע שבזמן מן הזמנים, במ"ח השעות דשמע"צ ושמח"ת, יהי' הענין ד"לעושה נפלאות גדולות לבדו".

ט. אך עפ"ז נשאלת השאלה לאידך גיסא: כיון ש"אין עוד מלבדו", וישנו הענין ד"לעושה נפלאות גדולות לבדו" — מה מקום לחלק בין מ"ח השעות דשמע"צ ושמח"ת לשאר ימות השנה, שדוקא בשמע"צ ושמח"ת צריך לרקוד בשמחה גדולה, ולא בשאר ימות השנה? ועל זה בא המענה בפסוק השלישי — "אין כמוך באלקים אדני ואין כמעשיך"⁶⁶:

אע"פ ש"אין עוד מלבדו", וישנו הענין ד"לעושה נפלאות גדולות לבדו" — רצה הקב"ה שיהי' סדר השתלשלות, שבו יש חילוקי דרגות כו', החל מענין הספירות, וכן פרטי העולמות שמתחלקים לד' עולמות, שמהן נשתלשלו ד' הסוגים דדצח"מ⁶⁵, ועד להתחלקות שישנה אצל כל אדם, שיש לו כל מיני תאוות ורצונות [טובים, שהרי לא בשופטני עסקינן⁶⁷ ולא ברשיעי עסקינן⁶⁸], ובהתאם לכך, הנה גם אצל הקב"ה בעצמו ישנם החילוקים של פרטי השמות ד"אלקים" ו"אדני", ועד ל"מעשיך", ובאופן שאינם בערך כו' — "אין כמוך".

וכיון שכן, הנה נוסף לכך שידוע שלאחרי שמח"ת צריכים להמשיך את כל הענינים בסדר ההשתלשלות כו', אלא עוד זאת, שגם בשמח"ת, כשאוחז בהתגלות העצמות ("אתה הראת") באופן ש"אין עוד מלבדו", צריך לידע שישנו גם סדר השתלשלות שצריך להתחשב עמו, ולכן צריכה להיות איזה מדידה והגבלה.

י. ובענין זה נכללת גם הזהירות שלא להפריע לחבירו...

לכאורה יכול לחשוב, שכיון שנמצאים בשמח"ת, לא נורא ("מאכט ניט אויס") אם ירקוד על רגליו של חבירו!... הוא רואה שחבירו יושב וחולם בשעה שכולם רוקדים, ולכן יש לרקוד על רגליו!...

אך צריך לידע, שאם רצונו לפעול על חבירו, עליו לגשת אליו בדרכי נועם ודרכי שלום ולומר לו שהיום שמח"ת וצריך לרקוד, אבל לא לרקוד על רגליו!...

67 ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

68 ראה יומא ו, א. וש"נ.

66 שם פו, ח. וראה גם תו"מ שם ע' 177 ואילך. וש"נ.

ועד"ז כשרוצה לשבת בהתוועדות ואין מקום, אזי דוחף אחד לימינו ואחד לשמאלו ודוחק את עצמו ("שטופט זיך אַריין") באמצע... האמת היא שאין ברירה וחייבים להדחף, אבל אעפ"כ, למרות שההתחלה בזה היא מתוך כוונה טובה, כדי להשתתף בהתוועדות, מ"מ, כשם שבקדושה ישנו הענין ד"מתוך שלא לשמה בא לשמה"⁶⁹, כך יכול להיות גם בצד ההפכי שההתחלה היא לשמה, אבל אח"כ נעשה שלא לשמה,

והיינו, לפי שהיצה"ר הוא ערמומי ("א קלוגינקער"), ואף פעם לא מתייאש [וכידוע הפתגם⁷⁰ שיכולים ללמוד מגנב שבעה דברים, וא' מהם, שאף פעם אינו מתייאש, וגם אם בפעם הזו לא הצליח, ה"ה חוזר ומנסה עוד הפעם], ולכן מנסה להתערב ולהכשיל אותו שיהי' בזה גם ענין שלא לשמה.

— ("כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: :) היצה"ר טוען שגם הוא צריך "להרויח" מהשמחה דשמח"ת, כיון שצריכה להיות "בכל לבבך"⁷¹, "בשני יצריך"... ומה גם שמתירא שמצד גודל השמחה דשמח"ת יזרקו אותו לגמרי ("מ'וועט אים אינגאנצן אַרויסוואַרפן"), ולכן משתדל בכל האופנים האפשריים כו'.

ולהעיר, שאע"פ שגם בענין שנעשה מצד היצה"ר יש כוונה טובה כו', כמובן מ"משל הזונה שבזה"ק"⁷², ובנדוד, שיש בזה תועלת לפלוני שדוחפים אותו, שע"ז מבטשים ומבטלים את היצה"ר שלו ("מ'וועט אים שטופן און צוקוועטשן אַזויפיל ביז אַז מ'וועט אַרויסקוועטשן זיין יצה"ר"), עד שיהי' אצלו מעמד ומצב ד"לבי חלל בקרבי"⁷³ — הרי כל זה לא שייך לאדם הדוחף, שהרי "הרבה שלוחים למקום"⁷⁴, ואין זה התפקיד שלו!...

ופשיטא שאם גרם לחבירו היזק בממון, הנה למרות שישנו הפתגם⁷⁵ "שמח"ת מאכט ניט אויס"... הרי בודאי צריך לשלם על זה, וגם אם לא הי' היזק בממון, אלא רק פגיעה בכבודו, עליו לבקש ממנו מחילה, כולל גם קבלה על להבא שיהי' זהיר בכבודו⁷⁶.

(69) פסחים נ, ב. וש"נ.

(70) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' תלו

(נעתק ב"היום יום" ג אייר).

(71) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרשי" עה"פ.

(72) ראה תניא ספ"ט. ספכ"ט.

(73) תהלים קט, כב. וראה תניא פ"א (ה),

(ב).

(74) ראה תניא אגה"ק רסכ"ה.

(75) ראה שיחת שמח"ת תרס"ה (סה"ש

תורת שלום ע' 53 ואילך. ע' 56. ע' 58). הובא

באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קפח.

(76) חסר קצת (המו"ז).

ועד שנזכה לזמן שתתבטל מציאות היצירה, ש"שבעה שמות יש לו .. אבן .. שנאמר⁷⁷ והסירותי את לב האבן מבשרכם .. צפוני, שנאמר⁷⁸ ואת הצפוני ארחיק מעליכם .. זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם⁷⁹, ועד שיהי' כמו קודם החטא, שנחש הקדמוני הי' "שמש גדול"⁸⁰, ועד"ז בנוגע לשאר המזיקים, ש"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"⁸¹, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

יא. נזכר לעיל (ס"ד) שהתחלקות סדר ההשתלשלות לד' עולמות, ובעוה"ז גופא לד' הסוגים דצח"מ, משתלשלת מד' הענינים דפרד"ס שיש בתורה — שענין זה מובן ממ"ש במדרש רבה פ' בראשית בתחלתו [ששייך לשמח"ת שהוא היום הראשון שבו מתחילים לקרוא פ' בראשית] "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפשין, כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם".

אמנם לכאורה יש בזה קושיא חזקה ("א שטורעם"דיקע קושיא): הרי התורה היא "חמודה גנוזה שגנוזה לך"⁸², שעלי' נאמר⁸³ "ואהי' אצלו גו' שעשועים", וא"כ, איך אפשר לומר שהיא בדוגמת "דיפתראות ופינקסאות" לצורך בריאת העולם, שכפי שהם במשל אינם אלא דבר טפל לבנין הפלטין?!

אך הפירוש הפשוט בזה — שבודאי אין הכוונה שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" בלבד ח"ו, אלא יש בה גם ענין של "דיפתראות ופינקסאות", היינו, שרצונו של הקב"ה שהתורה תשמש גם בתור "דיפתראות ופינקסאות".

וכמו כללות הענין שתורה היא מלשון הוראה⁸⁴, היינו, שכל עניני התורה, הן תושב"כ והן תושבע"פ ועד למנהג ישראל ש"תורה הוא"⁸⁵

(84) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
(85) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אור"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(77) יחזקאל לו, כו.
(78) יואל ב, כ.
(79) סוכה נב, א.
(80) סנהדרין נט, ב.
(81) ישע"י יא, ט. סה, כה. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.
(82) שבת פח, ב.
(83) משלי ח, ל.

(וכמ"ש הרמב"ם⁸⁶ בנוגע לתקנות ומנהגות שנתפשטו בכל ישראל שיש להם גדר של מצות עשה ומצות לא תעשה), הם הוראות לאדם בעבודתו לקונו,

ועד שבשביל זה היא מציאות התורה — כמובן ממ"ש במדרש⁸⁷ שני דברים קדמו לעולם, תורה וישראל, וביניהם גופא מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, כדמוכח ממ"ש בתורה "צו את בני ישראל" "דבר אל בני ישראל", היינו, שתחילה ישנה מציאותם של ישראל, ולאח"ז באים הוראות התורה בנוגע לעבודתם של ישראל,

ובין הוראות התורה נכלל גם היותה "דיפתראות ופינקסאות" לצורך בריאת העולם, שהקב"ה יביט בתורה ויברא את העולם, שלכן נסעה התורה וירדה למטה כו', עד שמדובר בה אודות בריאת העולם כפשוטו, החל מ"ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור"⁸⁸.

יב. אמנם, נוסף על לימוד התורה כפי שהיא הוראה בנוגע לעניני העולם, יש עוד דרך בלימוד התורה:

ידוע ממ"ש השל"ה⁸⁹ שהתורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים, והיינו, שכאשר התורה מדברת אודות "יד", למשל, הכוונה בזה לענין היד כפי שהוא למעלה, חסד או גבורה וכו', אלא שבזה מרמזת התורה גם על ענין היד כפי שהוא אצל האדם למטה, שנשתלשלה מענין היד למעלה, שלכן יש בה י"ד פרקים, כשם שביד שלמעלה יש י"ד חלקים כו'⁹⁰.

ובכן⁹¹: אילו זכינו, היינו לומדים תורה כפי שהיא מדברת בעליונים כו', אך כל זמן שלא זכינו, למדים אנו את התורה כפי שמדברת בתחתונים ורומזת בעליונים; אבל התכלית היא שמהתחלת הלימוד באופן שמדברת בתחתונים נבוא לאופן הלימוד היותר נעלה, כפי שמדברת בעליונים.

וע"ד הענין ד"מתוך שלא לשמה בא לשמה"⁹², כפי שמאריך הרמב"ם בפירוש המשניות⁹³ שאי אפשר להסביר לתינוק גודל הענין

(90) ראה סדר היום (בכוונת הקדיש).

תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). פ"ח שער השופר פ"א. סה"מ תרס"ב ע' תלב.

תו"מ ח"י"ח ע' 175.

(91) ראה גם תו"מ ח"ו ע' 149 ואילך.

וש"נ.

(92) סנהדרין ר"פ חלק. וראה גם הל'

תשובה פ"י ה"ה.

(86) ריש הל' ממרים.

(87) ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ש חל"ד ע'

222. וש"נ.

(88) בראשית א, ג. וראה זח"ב קסא,

סע"א ואילך.

(89) יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה גם

לקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

דלימוד התורה לשמה, ולכן צ"ל התחלת הלימוד באופן דשלא לשמה, להבטיח לו ממתקים וכו', אבל לאח"ז צריך לבוא לדרגא דלימוד התורה לשמה.

ועד"ז בנדר"ד, שהתחלת הלימוד ב"עולם", מלשון העולם⁴⁸, היא כפי שהתורה מדברת בתחתונים, אבל התכלית היא להתייגע וכו' עד שיגיע למעמד ומצב שיכיר את האמת שהתורה מדברת בעליונים.

ועד"מ ש"ש⁹³ "מבשרי אחזה אלקה", שהתכלית ד"בשרי" היא שעל ידו יהי' הענין ד"אחזה אלקה", ועד"ז בנוגע לתורה, שתכליתה כפי שמדברת בעליונים, ואילו היותה "כלי אומנתו של הקב"ה .. (ש)הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם" הוא רק כפי שנמשכת לעולם, שזהו רק כמשל החותם ע"ג שעה וכו'⁹⁴, אבל אין זה עיקר ענין התורה.

יג. ובהתאם לכך, הנה בהמשך להאמור לעיל בפירוש הפסוקים שאומרים בתור הקדמה להקפות באופן המוכן לאיש פשוט, יש להוסיף ולבאר זאת באופן נעלה יותר (שממנו נשתלשל הפירוש הפשוט, שתכליתו לבוא לפירוש היותר נעלה), ועד כפי שג' הפסוקים הנ"ל ("אתה הראת וגו'", "לעושה נפלאות וגו'", "ואין כמוך וגו'") הם בג' הדרגות הכלליות דלפני הצמצום, המשכת הקו לאחר הצמצום, והתהוות כללות סדר ההשתלשלות.

והענין בזה:

הפסוק "אתה הראת וגו'" קאי על המעמד ומצב שלפני הצמצום, שעז"נ בפרדר"א⁹⁵ "עד שלא נברא (כולל גם "עד שלא נאצל"⁹⁵, כמובא בדרושי חסידות⁹⁶) העולם הי' הוא ושמך בלבד", שזהו לפני ולמעלה מעולם האצילות (לא רק אצילות הפרטי, אלא גם אצילות הכללי⁹⁴), ששם ישנם "הוא ושמך בלבד" — שזהו תוכן הפסוק "אתה הראת וגו'", שהרי "אתה" — קאי על העצמות⁹⁷, וכיון שבהמשך הפסוק נזכרו השמות "הוי'" ו"אלקים", הרי זה באופן ד"הוא ושמך", וכל זה באופן ד"בלבד" — "אין עוד מלבדו".

ולאח"ז ישנו ענין הצמצום — צמצום הראשון שהוא בדרך סילוק

ואילך.

(93) איוב יט, כו.

(95) עבוה"ק ח"א (חלק היחוד) פ"ב.

(94) ראה גם אוה"ת וארא ע' קסב ואילך.

(96) ראה סה"מ תרנ"ד ס"ע רחצ. ועוד.

המשך תער"ב ח"א ע' תקפה [ח"ג ע' תתג]

לגמרי, שהאוא"ס שהי' ממלא את מקום החלל כו' נסתלק לצדדין, ואח"כ נמשך מהעיגול הגדול שלפני הצמצום קו קצר לתוך החלל⁹⁷.

ועז"נ "לעושה נפלאות גדולות לבדו" — שהרי ענין זה שבמקום החלל נמשך קו קצר מהעיגול הגדול הוא אכן דבר פלא!

אך לכאורה נשאלת השאלה: כיון שזהו ענין של פלא — מדוע הקב"ה עושה זאת?

ועל זה ממשיך בפסוק: "כי לעולם חסדו", היינו, שכיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להטיב⁹⁸, כמ"ש⁹⁹ "כי חפץ חסד הוא" [כמבואר בדרושי ר"ה¹⁰⁰ שבריאת העולם היתה מצד "כי חפץ חסד הוא", ובכל ר"ה חוזרין הדברים לקדמותן, וע"י עבודת האדם חוזרים וממשיכים עוה"פ מעצמות כו'], רצונו שהחסד שבעצמותו יומשך בעולם, ולכן — "עושה נפלאות גדולות".

ולאח"ז נעשה כל סדר ההשתלשלות — שבו ניכר החילוק שבין השמות הוי' ואלקים וכו' (שהרי הענין ד"הוי' הוא האלקים", כפי ש"הוא ושמו בלבד", הרי זה רק לפני הצמצום, ועד"ז בעולם האצילות, עולם האחדות¹⁰¹, משא"כ כשנמשך בסדר השתלשלות הרי הם שמות מחולקים כו'), ועד לחילוק שבאין ערוך, כמובן בפשטות, ובפרט ע"פ חכמת האמת כפי שנתבארה בתורת החסידות.

ועז"נ "אין כמוך באלקים אדניי ואין כמעשיך" — שזהו כפי שנמשך כבר בסדר השתלשלות, עד לשם אלקים שבגימטריא הטבע¹⁰², שזהו שרש הטבע, שממנו נמשך ענין הטבע כפשוטו — "מעשיך", כפי שהם באופן של "טבע", מלשון "טובעו בים סוף"¹⁰³, ועד מלשון "טבעו בארץ שערי"¹⁰⁴ (לא רק בים, אלא גם בארץ), עד שמציאות האלקות אינה נראית כלל לעיני הרואים;

אך דוקא בהתהוות היש הגשמי למטה מתגלה אמיטית הענין דאין

(102) פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער
התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה
פט, א. א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכ"צ סי"ח.
תניא שעהייהו"א רפ"ו.

(103) בשלח טו, ד. וראה גם תו"מ חע"ו
ס"ע 324. וש"נ.

(104) איכה ב, ט. וראה גם תו"מ חע"ב ע'
135. וש"נ.

(97) ראה ע"ח ש"א ענף ב.
(98) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334
בהערה (ד"ה מספרי הח"ן).
(99) מיכה ז, יח.
(100) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, ב ואילך.
אוה"ת שם (כרך ה) ע' ב'פ ואילך. ועוד.
(101) ראה זח"ג פג, א. עבוה"ק שם. וראה
גם סה"מ תרנ"ט ע' מז [סב]. וש"נ.

ערוך (כמבואר בדרושי חסידות¹⁰⁵ בפירוש "אין ערוך לך .. בעולם הזה"¹⁰⁶), והיינו, שהענין ד"אתה" נמשך ומתגלה דוקא ב"מעשיך".

יד. ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם — שנקרא "אדם"¹⁰⁷ ע"ש "אדמה לעליון"¹⁰⁸ — שתכלית הכל הו"ע המעשה, ש"המעשה הוא העיקר"¹⁸:

גם כאשר הוא בעל שכל גדול, בעל רגש גדול, בעל מחשבה גדול ובעל דיבור גדול — אין זה מספיק, אלא צריך שיומשך גם במעשה בפועל, שדוקא בזה הוא תכלית העילוי, ע"ד "ואין כמעשיך".

וכל זה נמשך ונפעל ע"י השמחה דשמח"ת, שמזה נמשכת שמחה גדולה בלימוד התורה במשך כל השנה, שאז נעשה הלימוד מתוך עריבות ("געשמאק"), שמוסיפה הצלחה בלימוד התורה, להבין עניני התורה לאשורם ולבוריים, לעומקם ולאמיתתם — שבשביל זה צריך אמנם להיות ענין הביטול, ועד ש"שפתותיו נוטפות מר"¹⁰⁹, אבל בהקדמה לזה צ"ל ענין השמחה, כפי שמצינו בהנהגת רבה, ש"מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן"¹⁰⁹, והיינו, שגם כשמדובר אודות כאלו שלא צריכים למשוך ולקרב אותם ללימוד התורה, כיון שהם כבר בדרגת "רבנן", הנה גם להם צריך לומר "מילתא דבדיחותא" כדי לפעול ש"בדחי רבנן".

וע"ד הצחות — אין לך "מילתא דבדיחותא" גדולה יותר מהענין ד"מעשיך", שרואים שמלך מלכי המלכים הקב"ה מתעסק עם "מילי דהדיוטא"¹¹⁰, שהם עשרה המאמרות שבהם נברא העולם¹¹¹, ומזה נעשה שמחה ותענוג למטה — "בדחי רבנן".

וללימוד התורה בשמחה כו' פועל לעשות את כל דברי התורה הזאת, במעשה בפועל, באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹¹² ו"בכל דרכיך דעהו"¹¹³.

ועי"ז פועלים להמשיך מ"אתה" שיהי' באופן ד"הראת לדעת", ועד שיומשך ב"מעשיך", "למטה מעשרה טפחים"¹¹⁴ — לא רק לפי הפירוש

(110) זח"ג קמט, ב. וראה לקו"ת אחרי כה, ד. סידור (עם דא"ח) שער התפלה יח, סע"ד [ל, סע"א]. וש"נ.
(111) אבות דפ"ה.
(112) אבות פ"ב מי"ב.
(113) משלי ג, ו.
(114) ראה סוכה ה, רע"א.

(105) ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך).
(106) נוסח תפלת שבת.
(107) יחזקאל לד, לא. וראה יבמות סא, רע"א. וש"נ.
(108) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.
(109) שבת ל, ב. וש"נ.

שקאי על עשר ספירות¹¹⁵, אלא כפשוטו ממש, בזמן ומקום דידן, בסיום זמן הגלות ובחוץ לארץ,

ועד שנזכה לראות בעיני בשר את קיום היעוד¹¹⁶ "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", וכמו"כ בענין הזמן שיומשך בו הבחי' שלמעלה מהזמן¹¹⁷, בקרוב ממש.

* * *

טו. דובר לעיל¹¹⁸ אודות פסוקי "אתה הראת", שבנוגע לפסוק האחרון, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"³, יש ענין הדורש ביאור¹¹⁹:

כל הפסוקים הקודמים הם פסוקים שלמים. ואפילו הפסוק "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד", שמורכב מכמה פסוקים, יש בו פסוק שלם — "ה' ימלוך לעולם ועד"¹²⁰, אלא שמוסיפים מפסוקים אחרים גם "ה' מלך"¹²¹ ו"ה' מלך"¹²², ובפרט שבזהר¹²³ מובא "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" בתור ענין שלם. אך היוצא מהכלל הוא הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" — שהוא רק סיום הפסוק בנבואת ישעי'³: "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו (ומסיים) כי מציון וגו'". ואינו מובן: מדוע לא מובא כאן כל הפסוק כבשאר הפסוקים?

והקושיא היא גדולה יותר — כיון שהובאה כאן גם תיבת "כי", היינו, שבא בהמשך ובתור נתינת טעם לענין שלם בנבואת ישעי', ואעפ"כ, לא נזכר כאן הענין שעליו נאמר הטעם "כי". וממה-נפשך: אם נוגע כאן רק סיום הפסוק ("מציון תצא תורה וגו'") — לא הי' צריך להביא כאן תיבת "כי", שמורה על ההמשך להאמור לפני"ז שלא נזכר כאן.

טז. ונתבאר בזה¹¹⁸, שתיבת "כי" באה להדגיש ש"מציון תצא גו'" אינו ענין בפ"ע, אלא קשור ובא בהמשך למ"ש לפני"ז בפסוקי "אתה

(119) תוכן וקיצור מהבא לקמן — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס (בשילוב שיחת ליל שמחת) בלקו"ש חט"ו ע' 236 ואילך.

(120) בשלח טו, יח.

(121) תהלים יו"ד, טז. ועוד.

(122) שם צג, א. ועוד.

(123) נסמן בלקו"ש שם בהערה 66.

(115) ראה סה"מ תרמ"ג ע' עה.

(116) ראה פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי דברים בתחלתו. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

(117) בענין זה נזכר מ"ש (דברי הימים-א טז, כז) "עוז וחדוה במקומו", שעד"ז הוא גם בנוגע ל"זמנו".

(118) שיחת ליל שמחת ס"ד ואילך (לעיל ע' 138 ואילך).

הראת": "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור"¹²⁴, ועל זה ממשיך, שהטעם לזה הוא "כי מציון תצא תורה וגו'".

ואע"פ שבפסוק נאמר "כי מציון תצא תורה וגו'" בתור נתינת טעם על מ"ש לפניו בנבואת ישעי' (ולא על הפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים"), הרי מצינו¹²⁵ שמביאים לשון הפסוק על תוכן אחר מתוכן הפסוק, ועד"ז בנדוד"ד, שנוסף לכך ש"מציון תצא תורה וגו'" הוא טעם על מ"ש בנבואת ישעי' "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו'", הרי זה גם טעם על הפסוק "מלכותך וגו'" שאומרים לפניו בפסוקי "אתה הראת", כהמנהג שנתפשט ברוב קהלות קדושות בישראל (שלכן חלה עליו מצות עשה ד"על פי התורה אשר יורוך גו' תעשה"¹²⁶, ומצות לא תעשה ד"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך"¹²⁶, כמ"ש הרמב"ם⁸⁶); וענין זה צריך להיות מובן בפשטות — שהרי פסוקי "אתה הראת" אומרים בתור הכנה לשמחה שבעת ההקפות, שנדרשת מכל אחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים.

וכיון שהתורה היא "תורת אמת"¹²⁷, שכל הענינים וכל הפרטים שבה הם בתכלית הדיוק, עכצ"ל, שב' הענינים שעליהם נאמר אותו טעם ("כי מציון וגו'") — הפסוק "והלכו עמים רבים וגו'" בנבואת ישעי', והפסוק "מלכותך וגו'" בפסוקי "אתה הראת" — יש ביניהם שייכות ונקודה משותפת בענין עיקרי, שהרי טעם הדבר הוא חיות ונשמת הדבר (כדלקמן).

ובהקדמה¹²⁸ — שתכונת ה"אמת" היא בכל הפרטים שבדבר, כיון שלא שייך שיהי' אמת למחצה (כמו ענין של פשרה, שיכול להיות למחצה לשליש ולרביע, לפי שאינו אמת), שהרי האמת היא רק אחת.

ומרוז במ"ש בירושלמי¹²⁹ "מהו אמת .. אל"ף רישא דאלפא ביתא, מ"ם באמצעיתה (כשמונים גם את האותיות הכפולות מנצפ"ך¹³⁰), תי"ו בסופה", להורות שענין האמת הוא בכל הפרטים, מתחילתם עד סופם.

ובפרטיות יותר:

ענינם של האותיות — שעל ידם נתהוו השמים והארץ וכל צבאם,

(128) ראה גם ת"מ חפ"א ס"ע 252.

(124) שם קמה, ג.

(129) סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, י"ד.

(125) נסמן בלקו"ש שם ע' 237 הערה 59.

(130) ראה קה"ע לירושלמי שם. חידושי

(126) פ' שופטים יז, יא.

הרש"ש לדב"ר שם.

(127) מלאכי ב, ו.

שהרי "בעשרה מאמרות נברא העולם"¹¹¹, החל מה"אור" שנתהוה ע"י המאמר "יהי אור"⁸⁸, ועד"ז בנוגע לשאר המאמרות שעל ידם נתהוו שאר הנבראים, כמבואר בהתחלת שער היחוד והאמונה בשם הבעש"ט שתיבות ואותיות אלו מהווים ומחיים ומקיימים את כל הנבראים, כולל גם הנבראים שלא נתפרשו בעשרה מאמרות¹³¹, שנתהוו וחיים וקיימים מעשרה המאמרות ע"י חילופים ותמורות וגמיטריאות כו'.

וזהו שהתחלת ואמצע וסוף האותיות הם "אמת" — להורות שכל מה שנתהוה ע"י האותיות צריך להיות באופן המתאים ומכוון אל האמת, שישנו בכל מקום ובכל זמן, ללא שינויים כו'.

וכיון שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, הנה כשם שהקב"ה הוא אמיתית המציאות, כך גם התורה היא אמיתית — "תורת אמת", ולכן, כל ענין שבתורה צ"ל מדויק בכל הפרטים.

ומזה מובן גם בנוגע לפסוק "כי מציון תצא תורה וגו'", שכיון שהובא בתורת אמת בתור נתינת טעם על שני ענינים שונים, עכצ"ל שבפנימיות הענינים ענינם אחד, כיון שיש להם אותו טעם, היינו, אותה נשמה וחיות.

[וע"ד שמצינו בלימוד התורה, שיכולה להיות סברא אחת, כמו "אזלינן בתר רובא"¹³², שהיא טעם לכמה הלכות במקצועות שונים, בדיני ממונות, בדיני איסור והיתר וכיו"ב, ועד"ז כללות הענין דאזלינן לשיטתי', ששיטת פלוני מתבטאת בכו"כ דינים: באו"ח, ביו"ד, באה"ע ובחור"מ, עם היותם ד' חלקים שונים בשו"ע — כיון שההסברה והטעם, שזהו נשמת הענין, היא בכולם בשוה, כך, שכל הענינים שבאים בסיבת סברא זו יש ביניהם צד השוה בענין עיקרי¹³³].

יז. ויש לבאר תחילה פרטי הענינים בפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים":

בפשטות, פרטי הענינים שבפסוק זה — "תורה" ו"דבר ה'", "ציון" ו"ירושלים" — הם כפל לשון, ליופי המליצה כו'. אבל, כיון שמדובר אודות תורת אמת, עכצ"ל, שלאחרי ההסברה הפשוטה הנ"ל, באים להבנה נעלית יותר, נשמת הענין, שב' הלשונות מורים על ב' ענינים שונים.

ונתבאר¹¹⁸ החילוק בין "תורה" ל"דבר ה'" — ש"תורה", אף שהיא

(131) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 29 ואילך. (133) ראה גם לקמן סמ"ט.

(132) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 29 ואילך. (133) ראה גם לקמן סמ"ט.

מלשון "הוראה"⁸⁴, הרי היא כוללת גם הסברות והדעות שאין הלכה כמותן, שכן, אע"פ ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹³⁴, הרי ההלכה בפועל יכולה להיות באופן אחר (אם מצד חומרי המקום כו'¹³⁵, או מצד החילוק בין אתרי' דרב לאתרי' דשמואל¹³⁶ וכיו"ב);

ואילו "דבר ה'" — "זו הלכה"¹³⁷, שזהו אופן נעלה יותר בלימוד התורה, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹³⁸ שעז"נ גבי דוד "והוי' עמו"¹³⁹, "שהלכה כמותו בכל מקום" (שזוהי מעלה גדולה יותר מכל שאר המעלות שנאמרו על דוד, ש"בכולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו", משא"כ "כיון דאמר לי' וה' עמו כו'").

ובזה יש חילוק בין הזמן דעכשיו, שהלכה כבית הלל¹⁴⁰, לזמן דלעתיד לבוא, כמ"ש בכתבי האריז"ל¹⁴¹ שאז תהי' הלכה כבית שמאי — כי, אע"פ שעכשיו אי אפשר לשנות מה שקבע ב"ד שפסק ההלכה הוא כב"ה, הרי לעת"ל כשיקויים היעוד¹⁴² "ואשיבה שופטין כבראשונה", יעמוד ב"ד שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שיוכל לחזור ולפסוק הלכה כב"ש¹⁴³.

ועפ"ז מבאר האריז"ל מאמר המשנה¹⁴⁴ "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים .. זו מחלוקת הלל ושמאי" — דלכאורה אינו מובן איך אומרים שזוהי מחלוקת שסופה להתקיים, בה בשעה ש"ב"ש במקום ב"ה אינה משנה"¹⁴⁰ — לפי שלעת"ל תהי' ההלכה כב"ש; וכיון שיודעים מזה גם עכשיו (כפי שגילה האריז"ל ע"פ חכמת האמת שכן יהי' לעת"ל), לכן נקראת גם עכשיו "מחלוקת שסופה להתקיים" (ולא ששיטת ב"ש נתבטלה לגמרי, שאז לא יוכל ב"ד לחזור ולפסוק כמותה).

אך עדיין נשאלת השאלה לאיך גיסא: כיון שלע"ל תהי' הלכה כב"ש, אזי יהי' הכלל שב"ה לגבי ב"ש אינה משנה, וא"כ איך יקויים אז מ"ש בתורה (שלא תהי' מוחלפת)¹⁴⁵ שמחלוקת הלל ושמאי "סופה להתקיים"?!

והביאור בזה — שכיון שהגילויים דלע"ל תלויים במעשינו

מד"ש לאבות פ"ה מי"ז. תוספות חדשים
לאבות בתחלתו.

(142) ישע"י א, כו.

(143) ראה גם תו"מ חס"ח ס"ע 66. וש"נ.

(144) אבות שם.

(145) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה

רמב"ם הל' יסודות רפ"ט. הל' מלכים פ"א

סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

(134) עירובין יג, ב. וש"נ.

(135) ראה פסחים רפ"ד. ועוד.

(136) ראה שבת יט, ב. פסחים ל, א.

(137) שבת קלח, ב.

(138) צג, ב.

(139) שמואל א טז, יח.

(140) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.

(141) ראה מק"מ לזח"א יז, ב. הובא

בלקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. וראה גם

ועבודתנו כל זמן משך הגלות¹⁴⁶, נמצא, שנוסף על המעשים שייעשו אז כב"ש, יהיו קיימים אז גם המעשים שנעשו בזמן הגלות כב"ה (והיינו, שאז יהי' לא רק שכר המצוה, אלא גם המצוה עצמה), ולכן הרי זו מחלוקת שסופה להתקיים.

יח. ועז"נ ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" — ש"תורה" (שכוללת גם הענינים שאינם להלכה) קשורה עם "ציון", ו"דבר ה'" (הלכה) קשור עם "ירושלים":

ענין היגיעה והשקו"ט בתורה צ"ל גם אם ההלכה לא תהי' כך (כיון שעדיין לא הגיע לדרגא ד"הוי' עמו", "שהלכה כמותו"), שהרי ישנו הציווי "אם בחוקותי תלכו"¹⁴⁷, וכפי שמפרש רש"י לבן חמש למקרא "שתהיו עמלים בתורה", ומובן, שאפילו מי ששכלו מעוות ולומד באופן בלתי נכון, אין לו לדחות ח"ו את לימוד התורה למחר. — במצב כזה מובן שאינו יכול לפסוק הלכות, אבל גם אז מוטל עליו החיוב "שתהיו עמלים בתורה", כיון שבכל מעמד ומצב צריך לנצל את החב"ד שבנפשו ללימוד התורה.

אך עז"נ "מציון תצא תורה", והיינו, שכדי שלימוד התורה יהי' כדבעי, עליו להיות בבחי' "ציון"¹⁴⁸ — סימן על התורה שלמעלה, היינו, לידע שהתורה שלומד אינה חכמת בשר ודם, אלא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שלכן, לפני לימוד התורה מברך ברכת התורה: "ונתן לנו את תורתו", שהפירוש הפשוט בזה, שהקב"ה לקח את התורה שלו ("תורתו") ונתנה לנו, ורק בגלל זה יש בכחנו להבין ולהשיג את התורה, ועד באופן שהתורה נעשית גם "חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴⁹.

אמנם, כדי להגיע לעילוי ד"דבר הוי'", "זו הלכה", היינו, שלימוד התורה יהי' באופן ש"הלכה כמותו", עי"ז ש"הוי' עמו" — הנה עז"נ "ודבר ה' מירושלים", שצריך להיות בבחינת "ירושלים", שענינה שלימות היראה¹⁵⁰, כדלקמן.

יט. והענין בזה:

מבואר בהמשך תרס"ו¹⁵¹ שהגיעה בשקו"ט שבתורה אינה דומה לגודל היגיעה בשעה שידוע שלימודו אינו לפלפולא בעלמא, אלא ע"י

(146) תניא רפ"ז.

(147) ר"פ בחוקותי.

(148) ראה גם תו"מ חפ"א ריש ע' 158.

(149) ואתחנן ד, ו.

(150) נסמן בלקו"ש שם ע' 234.

(151) ע' שצ [תקטו] ואילך.

המסקנא מהשקו"ט שלו יהי' פס"ד למעשה בפועל — שכן, להיותו ירא שמים, הרי הוא נרעד מהמחשבה שבהיותו בשר ודם, לא מלאך... עליו לפסוק הלכה באופן שיכוין לרצון העליון של מלך המלכים הקב"ה, מקור החכמה וכו'.

והגע עצמך:

אם יבוא מלאך (או בת קול) מן השמים ויאמר שהדין הוא כך, אזי יאמרו לו: הכבד ושב במקומך... כי התורה "לא בשמים היא"¹⁵². — אם יבוא ויאמר סברא, אזי ישמעו את דבריו, ואח"כ אם הסברא תתקבל בשכלו של הרב, ועד שתהי' "תורתו", אזי יוכל לפסוק כן, משא"כ אם הסברא לא תתקבל בשכלו כו' — כיון שלא סומכים על "שמים" בנוגע לפס"ד, שצריך להיות דוקא למטה ע"י בשר ודם.

ובידעו גודל האחריות שנמסרה לידיו לכיון לרצונו של הקב"ה — הרי הוא מתייגע ביותר בבירור פסק ההלכה לאמיתתה של תורה, ואז זוכה לסייעתא דשמיא שאכן יצליח לכיון לרצון העליון בפסק ההלכה בנוגע למעשה בפועל.

כ. ולהעיר גם מהסיפור הידוע¹⁵³ שאירע עם הנודע ביהודה¹⁵⁴ בשעה שנבחר — בהיותו אברך צעיר — לכהן כרב בפראג:

היו שם למדנים גדולים שסברו שאברך צעיר יכול להיות רב בעיר קטנה כמו יאמפיל... אבל לא בפראג, שהיתה עיר ואם בישראל.

וכיון שאז הי' הסדר לקפח בהלכה (כהלשון בש"ס¹⁵⁵), שהיו מזמינים את הרב לומר דרשה בסברות עמוקות וכו', והיו בוחנים אותו בשאלות וכו',

— לא כמו בימינו, שמתיעצים עם "בעלי בתים", ועורכים "בחירות" וחוזה ("קאנטראקט") וכו', ומתערבים בזה גם נשים ("ליידיס"), וכל שאר הענינים שהם בבחי' "מכה אשר לא כתובה בתורה"¹⁵⁶ —

(155) ראה שבת סג, א ובפרש"י (ד"ה המחדדין). פסחים נ, ב ובתוס' (ד"ה וכאן). נזיר כד, ב ובתוס' (ד"ה שמתוך (הא')). מט, ב ובפרש"י (ד"ה לקפחני), ותוס' (ד"ה אלא). גיטין כט, ב ובפרש"י (ד"ה קפחניהו). קידושין נב, ב ובפרש"י (ד"ה לקפחני). ב"ק עה, א ובפרש"י (ד"ה קפחתי), ותוס' (ד"ה אמר).

(156) ע"פ לשון הכתוב — תבוא כח, סא.

(152) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
(153) ראה ס' "מופת הדור" (פיצטרכוב, תרצ"ד) ע' כד ואילך. וראה גם תו"מ חע"ו ריש ע' 337.
(154) שהיתה לו שייכות אל הבעש"ט (בית רבי ח"א רפכ"ח), ולא כפי שיש אומרים (ראה היכל הבעש"ט גליון יב ע' עז ואילך) שחלק על שיטת הבעש"ט, שכבר נתברר שאין זה אמת (ראה גם "הנודע ביהודה ומשנתו" (ירושלים תשל"ו) ע' מה ואילך).

נהגו כך עם הנודע ביהודה, ששאלו אותו שאלות כו', בחשבם, שאם ידע להשיב על כל השאלות — מוטב, ואם יתפסו אותו בשאלה שלא יוכל להשיב עליה, ידעו שהוא יכול להיות רב ביאמפיל אבל לא בפראג.

ובכן: שאלו אותו כו"כ שאלות, והשיב על כולם, עד שפעם אחת "עזר" להם ה'... שנכשל, שפסק כך וכך, ואח"כ התברר שהפסק לא הי' נכון. וכאשר שאלו אותו: היתכן? השיב, שמסתמא היתה זו שאלה שאינה נוגעת לפועל, אלא רק כדי לבחון אותו, ולכן הי' יכול לטעות בזה.

והסביר את דבריו:

אמרו חז"ל¹⁵⁷ "אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים".

[ויש להעיר בפירוש מארז"ל זה, שאין כאן ספק אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים, אלא שניהם אמת, שיש ב"ראשונים" כו"כ דרגות: יש ראשונים שהם בני מלאכים, ויש כאלו שלגבי הראשונים הנ"ל הרי הם אחרונים, אבל לגבי הדורות שלאחריהם נקראים גם הם ראשונים, אבל הם רק בני אנשים].

ולכאורה, כיון שיש ירידת הדורות כל כך, מ"ראשונים בני מלאכים" עד "כשאר חמורים", איך אפשר לצפות מרב — אפילו רב בפראג עם ראש טוב... אבל הוא לא בדורות הראשונים, לא כמלאכים, ולא כבני אדם — שיוכל לכיון לרצון העליון, וכפי שיפסוק כן יקום? ! אך הביאור בזה — שכיון שנתמנה לרב ע"פ תורה, הנה בשעה שצריך לפסוק הלכה למעשה בפועל, יש לו סיוע מלמעלה לפסוק כדבעי (גם אם מצד שכלו אינו שייך עדיין לכיון לרצון העליון), בבחינת "לא יאונה לצדיק כל און"¹⁵⁸, כדי שלא יכשיל יהודים ח"ו בענין של מעשה בפועל.

אמנם, במה דברים אמורים — דוקא בענין שנוגע לפס"ד בפועל, שאז יש לו סיוע מלמעלה כדי שלא יכשיל יהודים כו'; אבל כשמדובר בענין שנוגע רק לכבודו של בשר ודם, שלא יתבייש שנכשל כו' — הנני

158) משלי יב, כא.

157) שבת קיב, ב. וראה לקו"ש חט"ו ע'

281 הערה 14. וש"נ.

מוחל על כבודי... ואין צורך "להטריח" את הקב"ה שידאג לכך שלא אכשל כדי לשמור על כבודי!

וסיים: שכיון שנכשל וטעה בתשובתו, בטוח הוא שהשאלה לא היתה נוגעת למעשה בפועל, שאז לא הי' טועה. ואכן, ביררו ומצאו שהיתה זו שאלה שאינה נוגעת לפועל, אלא רק לקנתרו בהלכה.

כא. ונחזור לעניננו — שכדי לפסוק הלכה למעשה בפועל צריך להתייגע ביותר, לכיון לאמיתתה של תורה.

ועז"נ "ודבר ה' מירושלים" — שכדי לפסוק הלכה, "דבר ה' זו הלכה", צריך להיות במעמד ומצב דשלימות היראה, "ירושלים", שזהו הביטול האמיתי באימה ויראה גדולה שלא ייעשה ח"ו דבר שהוא נגד רצון העליון.

ומובן, שענין היראה והביטול כו' אינו בסתירה לכך שכדי לפסוק דין צריך להיות במעמד ומצב ד"מאן מלכי רבנן"¹⁵⁹ — כמובן ממ"ש הרמב"ם¹⁶⁰ בנוגע למלך: "כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו (ועד "שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"¹⁶¹), כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל... בעונה יתירה כו'" (ובפרט ביחס לתלמידי חכמים, כפי שמצינו בהנהגת יהושפט¹⁶²), והיינו, שבנוגע לענין של מלוכה צריך להתנהג בתוקף של מלך, אבל בנוגע לעבודת ה' צריך להתנהג בתכלית הענוה והשפלות; ואין סתירה ביניהם, כיון שהתוקף של המלך אינו מצד המציאות שלו, אלא רק מצד היותו דוגמא למלך העליון, היינו, שענין המלוכה שלמעלה נמשך למטה במלך בשר ודם.

כב. ועדיין צריך לבאר מ"ש "כי מציון וגו'", שזהו נתינת טעם למ"ש בפסוק שלפניו בפסוקי "אתה הראת", "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור" — שב' הלשונות "מלכותך" ו"ממשלתך" אינם (רק) ליופי המליצה, אלא הם שני ענינים, בהתאם לשני הענינים שבפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים":

החילוק שבין מלוכה לממשלה הוא¹⁶³ — שמלוכה היא ברצון,

(159) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב 432 הערה 27. (ברע"מ).

(161) שם ה"ג.

(162) רמב"ם שם ה"ה.

(163) נסמן בלקו"ש שבהערה 125 הערה

60.

(160) הל' מלכים פ"ב ה"ו. וראה גם "רשימות" חוברת קנד בתחלתה. אג"ק ח"ג ע' רנז. לקו"ש ח"ט ע' 104 הערה 58. ח"י"ח ע' 36 בשוה"ג. התוועדות תשמ"ט ח"א ע'

כמאמר¹⁶⁴ "ומלכותו ברצון קבלו עליהם", וכמודגש גם בנוגע לר"ה שהקב"ה מבקש מבנ"י "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם"¹⁶⁵, היינו, שבנ"י ממליכים את הקב"ה למלך עי"ז שמקבלים עליהם מלכותו ברצון; ואילו ממשלה היא בעל כרחו.

ולכאורה: כיון שישנו ענין המלוכה ברצון — מהו הצורך בממשלה בע"כ?

והביאור בזה:

ענין המלוכה (ברצון) ישנו אמנם בכל העולמות — כדיוק לשון הכתוב "מלכותך מלכות כל עולמים", שהפירוש ד"כל עולמים" כאן הוא (לא כל הזמנים, אלא) כפי' התרגום (המפרש הראשון): "כל עלמא", כל העולמות, וכמובא גם בתניא¹⁶⁶ בהגהה: "ובזה יובן לשון הכתוב מלכותך מלכות כל עולמים", בהמשך להמבואר שמלכות דאצילות (שענין המלוכה שם הוא בודאי ברצון) מלובשת במלכות של כל עולם פרטי כו'; אבל לא בכל הזמנים (שלכן לא נאמר "בכל דור ודור", כמו גבי "ממשלתך").

ולדוגמא:

אצל אדה"ר קודם החטא, בר"ה הראשון, הי' הענין ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם", שאז אמר אדה"ר ה' מלך גאות לבש"¹⁶⁷, ואמר לכל הנבראים (ופעל עליהם) "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו"¹⁶⁸. וכיון ש"לא ידח ממנו נדח"¹⁶⁹, הרי בודאי שסוכ"ס לאחר גמר הברורים יהי' ענין המלוכה ברצון אפילו בעולם העשי';

אבל בזמנים שבינתיים — הנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' הענין דמלוכה ברצון, אבל לאחר החורבן, כאשר "עכו"ם מרקדים בהיכלו", הנה על זה אמרו "הן הן גבורותיו"¹⁶⁹, אבל אי אפשר לומר שזהו מעמד ומצב ד"מלכותו ברצון".

ועז"נ "וממשלתך בכל דור ודור" — שגם כאשר אין ענין המלוכה ברצון, ישנו עכ"פ ענין הממשלה בע"כ.

כג. ולאח"ז נאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", שזהו

¹⁶⁴ נוסח תפלת ערבית.

¹⁶⁵ ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

¹⁶⁶ ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.

¹⁶⁷ ספנ"ב.

¹⁶⁸ יומא סט, ב (לג"י הע"י והיל"ש עקב

¹⁶⁹ תהלים צה, ו. וראה פרדר"א פ"א. רמז תתנו).

נתינת טעם לב' הענינים ד"מלכותך" ו"ממשלתך", שדוגמתם הם ב' הענינים ד"תורה (מציון)" ו"דבר ה' (מירושלים)":

לימוד התורה צריך להיות אמנם באופן של "נשמע", בהבנה והשגה, מתוך חיות ועריכות ("געשמאק"), אבל ישנו גם הענין דהקדמת נעשה לנשמע¹⁷⁰ — קדימה גם במעלה, היינו, שגם אם לאחר שישנו ה"נשמע" לא זכה עדיין שיונח בשכלו כפי ההלכה, צ"ל אצלו הביטול ד"נעשה", לקיים את פסק ההלכה אפילו כשזה היפך שכלו.

וכפי שמצינו ששלח רבן גמליאל לרבי יהושע "גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו", וכך עשה, ש"נטל מקלו ומעוטי בידו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו"¹⁷¹ — לא בגלל שהתחרט מהחשבונו שלו, שבודאי ה' חשבון אמיתי שנערך ע"פ תורה ע"י תנא בישראל שהי' מומחה בחכמת התכונה¹⁷² (שבה תלוי החשבון דקביעת המועדות), אלא בגלל גזירת התורה שצריך לקיים את הפס"ד של ב"ד, "שנאמר"¹⁷³ אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם ("אפילו... מוטעין"), בין בזמן בין שלא בזמן, אין לי מועדות אלא אלו", גם אם אין הדבר מתקבל בשכלו¹⁷⁴.

וזהו החילוק שבין "תורה (מציון)" ו"דבר ה' (מירושלים)" — שב"תורה", שכוללת גם הענינים והדעות שאינם להלכה, אלא רק באופן ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים", מודגש בעיקר הלימוד באופן של הבנה והשגה מתוך חיות ועריכות, שזהו בדוגמת הענין ד"מלכותך" — ברצון; ואילו ב"דבר ה'", "זו הלכה", מודגש בעיקר ענין הביטול והקבלת עול לקיים לא רק מה שמתקבל בשכלו, בהיותו עדיין בבחי' מציאות ד"ציון", אלא גם מה שנדרש מצד דרגת "ירושלים", שלימות היראה, לקיים את פסק ההלכה גם כשהוא היפך שכלו, שזהו בדוגמת הענין ד"ממשלתך" — בע"כ.

כד. והנה, כשם שאצל הקב"ה ישנם ב' ההנהגות, הן "מלכותך" מלכות כל עולמים", והן "ממשלתך בכל דור ודור", כך צריך לפעול בעצמו כל אחד מישראל, שנקרא "אדם"¹⁰⁷ ע"ש "אדמה לעליון"¹⁰⁸, שבלימודו בתורה יהיו ב' האופנים, הן הלימוד בהבנה והשגה מתוך חיות

(173) אמור כג, ד.

(174) ראה גם לעיל ע' 141. וש"נ.

(170) שבת פח, א.

(171) ר"ה כה, א.

(172) ראה הוריות יו"ד, א.

ועריבות — ברצון, והן קיום הפס"ד להלכה גם אם הוא היפך שכלו — בע"כ.

וכיון שנאמר "כי מציון וגו'", שזהו נתינת טעם למ"ש "מלכותך וגו'", הרי צריך להיות תחילה הסיבה ואח"כ המסובב,

והיינו, שתחילה צריכה להיות עבודת האדם באופן ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", וע"י עבודת האדם הרי זה נמשך גם בעולם — שהרי "את העולם נתן בלבם"¹⁷⁵, וכפי שפוסק הרמב"ם²⁰ "עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" — שנעשה הענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור", ועד שפועלים גם על שבעים האומות, כמ"ש¹⁷⁶ "אז אהפוך אל עמים וגו' לעבדו שכם אחד", בפועל ובגילוי למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.

* * *

כה. בהאמור לעיל (סט"ז) בנוגע לפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", שזהו נתינת טעם ("כי") למ"ש בהתחלת הפסוק "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו" — יש להוסיף ולבאר שעיקר החידוש בנבואת ישעי' הוא, שבגלל ש"מציון תצא תורה וגו'" לכן "והלכו עמים רבים וגו'", אבל עצם הענין ד"מציון תצא תורה וגו'" אינו חידוש, אלא דבר הפשוט, כי, הפירוש ד"ציון" הוא מלשון סימן, היינו, סימן על אלקות כו', וכיון שכן, הרי מובן בפשטות ש"מציון תצא תורה". ועד"ז בנוגע ל"ירושלים":

ירושלים — נקראת "ע"ש יראה וע"ש שלם" (כדאיתא בתוס'¹⁷⁷), שהו"ע שלימות היראה¹⁵⁰ [שהרי ביראה יש כמה מדרגות, החל מדרגת היראה ששייכת אפילו לילד קטן — יראת הרצועה, ועד ליראת בושת, שמתבושש מגדולתו ית' שיהי' אצלו אפילו קס"ד לעשות היפך רצונו כו'.]

וכפי שמצינו שעצם העלי' לרגל לירושלים היתה פועלת יראת שמים כו', כדאיתא בתוס'¹⁷⁸: "לפי שהי' רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה (כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם)¹⁷⁹ הי'

(177) תענית טז, א (ד"ה הר).

(175) קהלת ג, יא.

(178) ב"ב כא, א (ד"ה כי מציון).

(176) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים

(179) יומא נג, א. ועוד.

ספ"א.

מכוון לבו יותר ליראת שמים כו"; ועד שבירושלים הי' אפילו ענין השנינה באופן של הנהגה נסית — ש"לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים"¹⁸⁰.

וזהו גם הטעם לכך ש"אין מלינין בה את המת"¹⁸¹, כיון שהמקום הגשמי של ירושלים אינו יכול לסבול ענין של היפך החיות כו'.

— ענין המיתה כשלעצמו יכול להיות גם בירושלים, כי, כדי שיוכל להיות הענין ד"ובחרת בחיים"¹⁸² [בחירה חפשית, באופן ש"רשות לכל אדם נתונה .. ואין מי שיעכב בידו כו"¹⁸³, שזהו הדבר הכי יקר שנתן הקב"ה לבנ"י, בכדי שלא יהי' אצלם "נהמא דכיסופא"¹⁸⁴], הנה כשם שישנו הענין ד"נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", צ"ל גם האפשרות לענין ההפכי, "את המות ואת הרע"¹⁸⁵, ולכן, גם בירושלים יכול להיות ענין המיתה (היפך החיים); אבל גם כשיש מציאות של מת, "אין מלינין בה את המת", כי, מיד כשנפסק הענין ד"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"¹⁸⁶, לא יכולה ירושלים לסבול מציאות כזו. וכיון שכל כך גדלה מעלתה של ירושלים, הרי מובן בפשטות שמ"ירושלים" יוצא "דבר ה'".

אך החידוש בנבואת ישעי' הוא בנוגע לפעולה על הגויים — שכיון ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", לכן, "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה'", ולא יסתפקו בכך שיעלו לרגל, וכשיחזרו אח"כ למקומם באפריקא או באספמיא ישארו כמקודם, אלא "ויוורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו".

כו. ובזה גופא עיקר החידוש הוא בכך שנבואה הנ"ל שבה "מרעיש" ישעי' אודות גויים רבים שילכו ויעלו אל הר ה' ללמוד מדרכיו ולילך באורחותיו — נאמרה בשעה שחזקיהו סבל צרות מסנחריב, שכבר כבש את כל ארץ ישראל¹⁸⁷, ונשארה לפליטה רק ירושלים, ואז בא שבנא, שהי' מחברי הסנהדרין, וטען, שבלית ברירה צריכים להכנע לסנחריב, וכך סברו גם רוב בנ"י, וכאשר חזקיהו נבהל מזה, אמר לו ישעי': "לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר"¹⁸⁸, אלא צריך לעמוד

צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

180) אבות פ"ה מ"ה.

185) שם, טו.

181) ב"ק פב, ב. וראה גם לעיל ע' 140

186) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספל"ד.

הערה 86. וש"נ.

187) ראה פרש"י ישעי' א, א (בסופו).

182) נצבים ל, יט.

188) ישעי' ח, יב ובפרש"י. וראה סנהדרין

183) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

184) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת כו, א.

בתוקף על קיומה של ירושלים, ולהבטיח ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

ולכאורה: בשביל מה מספרים סיפור הנ"ל אודות שבנא — הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"¹⁸⁹, ועאכו"כ בנוגע לשבנא, שהי' חבר בסנהדרין שישבו בלשכת הגזית, "אצל המזבח"¹⁹⁰, ובביהמ"ק הראשון (שבו היו גם החמשה דברים שחסרו בבית שני¹⁹¹), ולאחרי שחזקיהו טיהר כבר את ביהמ"ק מהענינים של אחז כו'¹⁹² — שמכל זה מובן גודל מעלת שבנא, וא"כ, למה מספרים בגנותו?

וההסברה בזה — בהקדים הביאור במאמר רז"ל¹⁹³ "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר¹⁹⁴ מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה" (ולא כתיב הבהמה הטמאה) — דלכאורה אינו מובן: הרי בחומש נאמר עשרות פעמים לשון של היפך הטהרה?

אך הביאור בזה¹⁹⁵ — שמ"ש "אשר איננה טהרה" (ולא "טמאה"), הרי זה בסיפור אודות תיבת נח, שאינו נוגע להלכה [ואף שגם סיפור בתורה יש בו הוראה, הרי אין זה באופן של הלכה למעשה], אבל כשמדובר אודות הלכות, בהכרח לכתוב בלשון ברורה גם אם יש בזה ענין של גנות.

ומזה מובן גם בנוגע לסיפור אודות שבנא, שלמרות הגנות שבדבר, בהכרח לספר זאת, כיון שזהו ענין שנוגע למעשה בפועל גם עתה (שהרי "נבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה"¹⁹⁶) — שצריך לשמוע לישעיה הנביא שאומר דבר ה' ש"גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹⁹⁷, שהנהגת בני צריכה להיות באופן ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"; ועד"ז לאחר שבטלה הנבואה — שצריך לשמוע לדברי "מאן מלכי רבנן"¹⁹⁸ (ועד ש"חכם עדיף מנביא"¹⁹⁸), שזוהי ההנהגה ע"פ פס"ד השו"ע, כיון שלא יכולה להיות מציאות של רב שיפסוק שלא כמו השו"ע, כי אם הוא פוסק שלא כמו השו"ע, אזי אינו רב; רב אינו יכול להיות בעה"ב על השו"ע, אא"כ יבוא מורה צדק ויפסוק באופן אחר, אבל עד אז, כל מה שנפסק בשו"ע כן יקום!

(194) נח ז, ח.

(195) ראה גם תו"מ חע"ו ע' 183. וש"נ.

(196) מגילה יד, א.

(197) עמוס ג, ז.

(198) ב"ב יב, א.

(189) ב"ב קכג, א.

(190) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא

ס"פ יתרו. פרש"י ר"פ משפטים. ועוד.

(191) יומא כא, ב.

(192) דברי הימים ב כט, ה ואילך.

(193) פסחים ג, א (ובפרש"י).

ולכן, אין להתפעל מזה שרואים מישהו שיש לו סמיכות לרבנות, ואעפ"כ מעודד שגויים יירשמו (באותיות מרובעות) בתור יהודים, באמרו שזהו הישג דתי וכו' ¹⁹⁹ — כיון שכבר הי' לעולמים, ששבנא שהי' מחברי הסנהדרין, ובמשך כו"כ שנים היתה הנהגתו כדבעי, ואעפ"כ, בסופו של דבר חלק על ישעי'; וכפי שמצינו גבי יוחנן כה"ג ²⁰⁰ ש"שימש בכהונה גדולה שמונים שנה", ואעפ"כ, לא היו יכולים להיות בטוחים כו', שהרי "לבסוף נעשה צדוקי" ²⁰¹.

וזהו עיקר החידוש שבנבואת ישעי', שלמרות שהי' מעמד ומצב ירוד כו', ניבא שסוכ"ס יקייים היעוד "והלכו עמים רבים וגו'", היינו, שאפילו גויים יתנהגו ע"פ דבר ה'. — בנוגע לבנ"י, כבר "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו'" ²⁰² (גם עי"ז ש"הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וכו'" ²⁰³ — שזוהי סיבת כל הגזירות שהיו עד עתה, ובפרט בזמן הכי אחרון); אבל החידוש שבנבואת ישעי' הוא בנוגע לגויים, שגם הם יעלו אל הר ה' כו' על מנת ללכת באורחותיו.

כז. אמנם, ענין זה שגם גויים יעלו אל הר ה' כו' על מנת ללכת באורחותיו, נוגע ותלוי בהנהגת בנ"י — לא רק מצד החיוב המוטל על יהודי לעשות כל התלוי בו שגויים יקיימו ז' מצוות בני נח (כפס"ד הרמב"ם ²⁰⁴), ע"י שהגוי ישמע דברים היוצאים מן הלב, שאז בודאי יהיו נכנסים אל הלב ²⁰⁵ ופועלים פעולתם, אלא גם בנוגע להנהגת בנ"י עצמם. ובהקדים, שע"פ מ"ש "והלכו עמים רבים וגו'" — נשאלת השאלה: מדוע יש צרות מגויים? והמענה על זה, בדברי ישעי' שהסיבה לכך ש"והלכו עמים רבים וגו'" היא "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", שאז נעשה המסובב — "והלכו עמים רבים וגו'":

היוצא מפיו של נותן הכסף...

(200) ברכות כט, א.

(201) נזכר גם אודות אחי' השילוני (רבו של הבעש"ט — ככל האריכות בזה בס' תולדות יעקב יוסף (ראה גם תו"מ ח"א ע' 21 בהערה)) שסמך על ירבעם בן נבט, שידע ללמוד, והעמידו בחזקת כשרות, ולבסוף כו' (ראה סנהדרין קב, א).

(202) רמב"ם הלי' תשובה פ"ז ה"ה.

(203) שם צז, ב.

(204) ראה לקמן סל"ו. וש"נ.

(205) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא

בשל"ה סט, א.

(199) ועד"ז בנוגע לרב שטוען שאין לו מה להתערב בענינים של א"י, כי אינו המרא דאתרא שם, וסומך על המרא דאתרא דא"י — למרות ש"כל* מי שיש בידו למחות וכו'" (ראה שבת נד, סע"ב ואילך); ומה גם שבשעה שנותנים לו כרטיס וממון שיבוא לדבר שם, אזי "מסכים" להיות ה"מרא דאתרא", ונוסע לשם ואומר דעה — ככל

(* והרי כל א' הוא בגדר "יש בידו", והראי' — שמבקשים ממנו לעזור בבנין הארץ בגשמיות, שזהו דבר טוב ונחון, אבל צ"ל גם ובעיקר ברוחניות (וראה לקמן סל"א).

כל אחד מישראל צריך להיות בבחי' "ציון" ו"ירושלים", היינו, סימן על ירושלים של מעלה וביהמ"ק, עי"ז שנעשית אצלו השראת השכינה, כמ"ש²⁰⁶ "ושכנתי בתוכם", כפי שמבאר השל"ה²⁰⁷ שאע"פ שזה קאי על מ"ש לפני"ז "ועשו לי מקדש", מ"מ, לא נאמר "ושכנתי בתוכו", אלא "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד; וכאשר הגוי רואה זאת, הרי זה פועל עליו כו', עד ש"והלכו עמים רבים וגו'".

ועפ"ז יובן גם מ"ש במדרש²⁰⁸ "אילו היו אומות העולם יודעים מה הי' המקדש יפה להם, קסטריות (מבצר ומחנה של אנשי מלחמה) היו מקיפים אותו כדי לשמרו", דלכאורה אינו מובן²⁰⁹ — מדוע מספרים לנו על כך, דלמאי נפק"מ: בשלמא קודם חורבן ביהמ"ק, יש טעם להסביר לגויים גודל המעלה של ביהמ"ק וכו', כדי שלא יחריבוהו; אבל לאחר החורבן — מה נוגע הדבר?

[ואין לומר שנוגע שהגויים ידעו זאת בנוגע לבנין ביהמ"ק השלישי — כי לא יצטרכו להסכמתם, שהרי ביהמ"ק השלישי יבנה ע"י משיח צדקנו ש"ילחום מלחמת ה' וינצח", ואח"כ "יבנה מקדש במקומו"²¹⁰].

והביאור בזה — שמספרים זאת ליהודים כדי שידעו את היחס האמיתי של גויים גם בזמן הזה לביהמ"ק הרוחני ("ושכנתי בתוכם", כנ"ל), ליהודים ולעניני יהדות אמיתית.

כח. אך בשביל זה צריכים בנ"י עצמם להתנהג באופן ש"מציון תצא תורה וגו'", ולא להתבייש לומר בפירוש שיהודים הם "ממלכת²¹¹ כהנים וגוי קדוש"!

— הי' אצלי יהודי מא"י, עם זקן ארוך, מנהיג של מפלגה דתית (אינני רוצה לפרוש בשמו, כי הוא כבר בעולם האמת), וסיפר לי שעוסק בענין זה וענין זה וכו', וכששאלתי: מדוע אינו עוסק בענין פלוני — ענה לי, שה"רוב" בא"י אינם סבורים כך. שאלתי אותו, אבל התורה כן סוברת כך? וענה לי, שאם יעשו כן, יצא קול שא"י אינה "מדינה דמוקרטית"!

אמרתי לו, שעל זה אין עצה: לפני שנה, כשבנ"י נעשו לעם, אמר להם הקב"ה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"²¹¹, והרי הפירוש של "ממלכת כהנים" בלטינית (יוונית) הוא — לא דמוקרטיא,

(209) ראה גם לעיל ס"ע 65.

(210) רמב"ם שבהערה 176.

(211) יתרו יט, ו.

(206) תרומה כה, ח.

(207) סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב.

(208) במדב"ר פ"א, ג (ובפי' עץ יוסף).

אלא תיאוקרטיא, שפירושה שלטון האלקים! ובכן, אם זה מתאים עם דמוקרטיא, מה טוב, ואם לא — אין עצה!...

והוספתי לומר לו (הגם שזהו דבר חריף כו'): מכיון שהפסוק "ואתם גו' ממלכת כהנים גו'" נאמר בתורה שבכתב, שאפילו הצדוקים מודים בה²¹², הנה כאשר יהודי (דתי) בא ואומר בגאון להיפך (ומה גם בפרהסיא, בפני עשרה מישראל) — אין לך חילול ה' גדול מזה!

ולהעיר גם מפס"ד הרמב"ם²¹⁰ בנוגע לסיום הגלות והתחלת הגאולה — שלכל לראש תהי' פעולתו של משיח ש"יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", ואם יהי' גוי שיטען שאין זו "דמוקרטיא", אזי משיח "ילחם מלחמות ה'" (לא ע"י נשק גשמי כו'), ובודאי ש"ינצח". ישנו אמנם הענין של בחירה חפשית (כנ"ל סכ"ה), אבל, ביחד עם זה, צ"ל ע"פ תורה הענין ד"יכוף כו",

— אע"פ ש"דרכי דרכי נועם"²¹³, ובתורה יש גם ענינים שבין אדם לחבירו, ועד שבעשרת הדברות [שכוללים כל התורה כולה (כמובא בפירוש רש"י²¹⁴ מאזהרות הרס"ג), כמרומו בכך שיש בהם תר"ך אותיות, כנגד תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן²¹⁵] שהתחלתם "אנכי ה' אלקיך"²¹⁶, נאמרו גם כו"כ ענינים שהם בין אדם לחבירו — שכן, לאמיתתו של דבר אין לקרוא לזה בשם "כפי", להיותה עבור דברים טובים.

ועד"מ מילד קטן שרואה מאכל שאינו בריא שמונח בכלי כסף או מצופה בשוקולד, ורוצה לאכלו — שאע"פ שצ"ל "דמוקרטי", בודאי לא יתנו לו לאכול זאת, להיותו מאכל בלתי בריא!

ועד"ז בנמשל, כפי שאמר שלמה המלך (החכם מכל אדם²¹⁷) "נופת תטופנה שפתי זרה" (כמשל מאכל שאינו בריא שמצופה בשוקולד), אבל "אחריתה מרה כלענה"²¹⁸, שמזה מובן, שכאשר ישנו מי שרוצה ב"נופת תטופנה" ולא נוגע לו מה ש"אחריתה מרה כלענה" — בודאי שאין לאפשר לו זאת. אם יכולים להסביר לו זאת, מה טוב, אבל אם לא יכולים להסביר לו זאת, לא יניחו לו (בע"כ) לעשות ענין שמעמידו בסכנה.

212) ראה סנהדרין לג, ב ובפרש"י. כתר תורה (לר"ד ויטאל) הובא בתורת העולה

213) משלי ג, יז. וראה רמב"ם הל' חנוכה

להרמ"א ח"ג פל"ח.

216) יתרו כ, ב.

217) מלכים"א ה, יא.

218) משלי ה, ג"ד.

214) משפטים כד, יב.

215) של"ה שטז, סע"א בשם "קדמונים".

בסופן.

— בין שאר השיטות המשובות (עד לכאלה שע"פ תורת אמת צריך לברך עליהם "משנה הבריות", להיותם ג"כ בריאת הקב"ה...), היתה פעם שיטה שצריך להניח לילד לעשות מה שרוצה; אבל, מחנך אמיתי לא יניח לילד להזיק את עצמו, מבלי הבט על דמוקרטי! ומזה מובן גם בנוגע ל"ילד" עם זקן לבן (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹⁹), אלא שבכל הנוגע לשכל האמיתי של התורה הוא ילד.

וכפי שנהוג גם אצל גויים (בזמנינו על כל דבר צריכים להביא ראי' מגוי...), שאם משהו ירצה לקפוץ מ"גשר ברוקלין", יזעיקו משטרה, ויערימו עליו בפיתויים וענינים מן הצד שלא יעשה זאת, ואם לא יועיל, יכפוהו בע"כ. ואע"פ שלכאורה מה מתערבים ב"ביצועס" שלו, שיעשה מה שרוצה?! — הרי רואים בפועל שבמקרה כזה שוכחים על "דמוקרטי"!

כט. כל האמור לעיל נוגע במיוחד במצב דעתה — שיש "מנהיגים" כאלה שיש להם "רגש נחיתות" כלפי גוי, ומתביישים שיידעו שהם יהודים²²⁰:

למרות שניתן לו שם יהודי כשנכנס בבריתו של אברהם אבינו — מתבייש לחתום בשמו היהודי, אלא חותם בשם נכרי (שרשמו אותו בתעודת לידה); ועד"ז בנוגע ללבוש יהודי שצ"ל שונה מלבוש נכרי (וכפי שמצינו בצפני²²¹ פסוק חריף בנוגע לאלו ש"לובשים מלבוש נכרי") — שבלכתו ברחוב מתבייש שיכירו שהוא יהודי [וטוען שרק בזמן שנמצא בבית הכנסת יש לו שייכות לקוב"ה ואורייתא, משא"כ כשנמצא ברחוב], ולכן מתלבש באופן שלא יהי' ניכר עליו שהוא בן אברהם יצחק ויעקב, ועד"ז בנוגע לבת שרה רבקה רחל ולאה.

ויתירה מזה, שלועג על הלבוש היהודי, ועוד עושה מזה ענין של "קדושה", באמרו, שלבושו היהודי של סבו בפולין או בהונגרי' הי' לבוש של גוי! — ובהיותו "מנהיג" שחי ב"ארצות הברית", ויכול לכתוב בשפת המדינה, מנצל השפעתו לכתוב ולהדפיס שעליו להתבייש בסבו, ומבזה הקטנים עם הגדולים, ו"מאן מלכי רבנן"¹⁵⁹, שהלכו בלבושי גויים!

הוא טוען שלהיותו "מנהיג", יכול לעשות כל מה שרוצה, כי "מנהיג" לא יכול לעשות אחרת מכפי שמתקבל בשכלו! — מה נוגע

219) ראה גם תר"מ חל"ג ריש ע' 198. שהיו כאלו בכל הזמנים — בחטא העגל מיד לאחר מ"ת, בגלות בבל וגם אח"כ כו'. וש"נ.

220) ואעפ"כ אין מה להתפעל מזה, כיון (221) א, ח.

השכל שלך? ...! נוגע השכל של התורה; אם תזכה, תבין, וגם אם לא, צ"ל הסדר דהקדמת נעשה לנשמע!

[במהלך הדברים נזכר גם אודות מי ש"מתעבר על ריב לא לו" (כמ"ש במשלי²²² למי הוא דומה...), אלא, שישנם כאלה שטבעם הוא, שכאשר פלוני אומר דבר מה, מוכרח מיד לומר להיפך!]

מספרים²²³ אודות ראש ישיבה חריף גדול, שכל סברא שהיו אומרים לו, מיד אמר כמה ביאורים והסברים ש"איפכא מסתברא", שפעם בפורים — שאז היו התלמידים בוחרים "פורים רב", ופורקים את מרירות לבם על ראשי הישיבה שלא היו מרוצים מהם... — אמר ה"פורים-רב", שכשבא ראש ישיבה לעולם האמת, הנה כדי לידע באיזה מדור להושיבו (שהרי בג"ע יש כו"כ מדורים), הסדר הוא, שמתאספים הב"ד של מעלה ומבקשים ממנו לומר מחידושיו, מ"שופרא דשופרא", ולפי זה מחליטים לאיזה מדור הוא שייך. וסיים ה"פורים-רב", שכאשר אותו ראש ישיבה הגיע לב"ד של מעלה, הנה להיותו גדול כו' — הגיע קוב"ה בכבודו ובעצמו לישב בראש השלחן של ב"ד של מעלה, ואמר לו לומר איזה חידוש. והשיב ראש הישיבה: אדרבה, יאמר קוב"ה חידוש, והוא יפרוך!...].

ו"לאו עכברא גנב אלא חורא גנב"²²⁴: הפלא הוא שיש כאלה שלא איכפת להם שמנצל השפעתו להדפיס זאת ולבזות כו', כך שעוד ידו נטויה — דכיון שאין פוצה פה ומצפצף, מה יעשה הבן ולא יחטא.

ועד"ז בנוגע לרדיפה אחר הגויים כדי לישא חן בעיניהם, באמרו, שכולם בני אב אחד, וצריכים לחיות בשלום ואחזה וכו', וכדי שהגוי יהי מרוצה ממנו הרי הוא מפליג במעלותיו של "אותו האיש" וכו' — שנוסף לכך שאז מרגיש הגוי שיש לו שליטה על היהודי, הנה דוקא עי"ז שרודפים אחריו, נעשה הגוי ברוגז... בידעו שהיהודי לא מתכוין לכך ברצינות... אלא עושה זאת רק כדי שיוכל לקבל משרה או עוד כמה דולרים מוושנינגטון, או כדי שיכתבו בעיתון שפלוני אוהב שלום, להיותו רודף כבוד (כפי שהגוי יודע מעצמו, בבחי' "כל הפוסל במומו פוסל"²²⁵). — אם רוצים לשאת חן בעיני הגוי, צריך לומר את האמת, כי סוכ"ס "אמת מארץ תצמח"²²⁶, אבל לא לרדוף אחריו כו'.

ת"מ חפ"א ע' 197. וש"נ.

(222) כו, יז.

(225) קידושין ע, א.

(223) ראה גם ת"מ ח"ז ע' 75. וש"נ.

(226) תהלים פה, יב.

(224) גיטין מה, רע"א. וש"נ. וראה גם

ישנה אמנם האזהרה "אל תתגרה בגוי קטן"²²⁷, אבל, בודאי אין הכוונה שצריך לרוץ אחריו (שזה לא עלה אפילו בדעתו של הגוי), שאדרבה, מזה נעשה הגוי ברוגז וכו'. וכפי שראו בפועל שבכל המקומות שיהודים רצו אחרי גויים, נעשו מזה צרות צרורות; ורק כאשר יהודים מתנהגים באופן ד"עם לבדד ישכון"²²⁸, הנה לא זו בלבד שאין מזה צרות, אלא אדרבה: דוקא עי"ז נעשה "וישכון ישראל בטח (ע"י ש)בדד עין יעקב"²²⁹.

ל. ועוד זאת, שכתוצאה מרגש הנחיתות כלפי הגוי והרדיפה אחריו, באים לדבר גרוע יותר — שרושמים גויים בתור יהודים, שבכך פוגעים בקדושת עם ישראל, קדושת ארץ ישראל, וקדושת תורת ישראל (שע"י התורה נעשית שלימות גם בא"י וקדושתה ובעם ישראל וקדושתו). ובהקדמה — שאף אחד אינו יכול לבטל את המחיצה שמבדילה בין ישראל לעמים [במכ"ש מזה שאי אפשר לבטל את ההבדלה שבין ישראלים לכהנים, כמ"ש בנוגע למחלוקת קרח²³⁰: "בוקר ויודע ה' וגו'", "אמר להם משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר²³¹ ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך ויבדל²³² אהרן להקדישו וגו'"], אבל יכולים לעשות חורים במחיצה זו, עי"ז שרושמים גויים בתור יהודים.

וכמדובר כמ"פ עד כמה מופרך הדבר, שרושמים גוי בתור יהודי, ונותנים לו 25 אלף דולר, דירה וכו', ולאחרי שלוקח כל מה שנותנים לו, הנה בהזדמנות הראשונה נוסע לחו"ל, או שעוד בהיותו בא"י סובלים צרות ממנו או מקרוביו, עד שנעשה מחבל וכו', כך, שזהו ענין שקשור עם פקו"נ (שפיכות דמים, נוסף לכך שמביא לידי עבודה זרה וגילוי עריות, כמדובר כמ"פ²³³).

ולמרות חומר הדבר שברישום גויים בתור יהודים, ממשיכים לעשות זאת. — לאחרונה הגבילו זאת במקצת, בגלל שהי' רמז של אי-שביעות רצון מזה שיושב ברומא... אבל עדיין ממשיכים לרשום גויים בתור יהודים.

לא. ומהפגיעה בהבדלה "בין ישראל לעמים" — שבאה ביחד עם

(231) ע"פ בראשית א, ד"ה.

(232) דברי הימים-א כג, יג.

(233) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 19. וש"נ.

(227) ראה פסחים ק"ג, א.

(228) בלק כג, ט.

(229) ברכה לג, כח.

(230) קרח טז, ה ובפרש"י.

שאר ההבדלות, החל מ"המבדיל בין קודש לחול" — באו גם לפגיעה בשלימות הארץ, באמרם שזהו ענין שייך לתורה, אלא לפוליטיקה וכו'.

ובהקדים:

כיון שהתורה היא חייו של יהודי, ובענין החיות אין התחלקות, להיותה בכל הפרטים והענינים (ולא כמו לבושים, שיש חילוקים בין לבושי הראש, הגוף והרגל) — הרי מובן, שאצל יהודי אין ענינים של "חול" וחילוניות (גם מלשון "חולאת"), אלא אצלו הכל "קודש"²³⁴; בנוגע לכל פרט בחייו ישנה בתורה הוראה ברורה מה ואיך לעשות (ואם אינו מוצא זאת בשו"ע או"ח, עליו לחפש בשאר חלקי השו"ע, אבל ברור הדבר שעל כל פרט ישנה הוראה בתורה).

וכשבאים ואומרים שיש ענינים שאינם נוגעים לתורה, ואודותם צריך לשאול איש "חילוני" — הרי זה היפך התורה והיפך האמונה שהתורה היא "חיינו".

ובפרטיות יותר — ולדוגמא²³⁵:

בנוגע לענינים בתורה שעבורם זקוקים להסתכל בשעון, כמו בנוגע לזמן ק"ש וכיו"ב — הרי אין פירוש הדבר שהשעון אומר לו מה עליו לעשות, אלא, כשם שהתורה אומרת לו שבכדי לקיים מצות אתרוג בפרי שגדל על עץ, צריך לנטעו ולהמתין ג' שני ערלה ונטע רבעי כו', כך בנוגע לענין זה מורה לו התורה שעליו להסתכל בשעון.

ועד"ז בנוגע להלכות שבת: כשצריכים לדעת אם מותר לחלל שבת מצד עניני בריאות הגוף, אומרת התורה שיש לשאול אצל רופא (אחד או יותר, ככל הפרטים שבזה), וכששואלים רופא — לאו דוקא שומר תומ"צ, ויתכן אפילו גוי — ועושים כהוראתו, אין זה קיום דבר הרופא, אלא קיום פס"ד התורה (שציוותה לשאול רופא ולעשות כהוראתו), שבודאי מתעסקת בפקו"נ של איש ישראל ("עולם מלא"²³⁶), שהו"ע של קודש-קדשים!

ועד"ז כשצריך לחשב ולידע מתי שמח"ת נכאשר קביעות החדשים והשנים היא ע"פ חשבון, ולדעת הרס"ג²³⁷ השתמשו בחשבון גם בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' — הרי זה ענין של קודש-קדשים שבודאי

(234) סנהדרין לו, סע"א (במשנה). וש"נ.

(237) הובא ביסוד עולם מאמר ד' פ"ו.

וראה בארוכה תו"ש בא כרך יג פ"ג.

(234) ראה גם תו"מ חס"ה ע' 175 הערה

149. וש"נ.

(235) ראה גם תו"מ ח"ס ע' 391 ואילך.

התורה היא זו שפוסקת בו, באמרה שבענין זה צריך לברר אצל "תוכן" ("אסטרנום"), שלכן מביא הרמב"ם²³⁸ את פרטי החשבונות וכו'.

ועד"ז בנוגע לענינים שהתורה פוסקת שצריך לעשות כמנהג התגרין²³⁹ (בהתאם לשינויים שבין תגרי אמריקא, צרפת או אנגליה וכיו"ב — אפילו גויים, ובלבד שעוסקים בדרכי המסחר כו') — אין פירוש הדבר שבענין זה לא זקוקים לתורה, ח"ו, ויכולים להתנהג ע"פ מנהג "וואָל סטריט", אלא התורה פוסקת שבענין זה צריך לנהוג כמנהג התגרין, שכן, כאמור לעיל, בתורה מוכרחת להיות הוראה בכל פרטי החיים של יהודי.

ועד"ז הוא גם בנוגע לשלימות הארץ — שזהו ענין ששייך לתורה, ויש בה הוראה כיצד צריך לנהוג בזה, וזוהי הדרך לבנין הארץ בגשמיות, שביחד עם זה צ"ל גם ובעיקר בנין הארץ ברוחניות: בפעם הראשונה שבנ"י נכנסו לא"י, הוצרך להיות לכל לראש כיבוש וישוב הארץ בגשמיות, ואח"כ ה' בנין ביהמ"ק, שהו"ע השלימות ברוחניות כו'; משא"כ עכשיו, משחרב ביהמ"ק, הרי זה צ"ל בסדר הפוך, דכיון ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו"²⁴⁰, צריך תחילה לתקן את המצב הרוחני כו'.

וכאן רואים שדוקא אלו שנטפלו להבדלה ש"בין ישראל לעמים", והתחילו לרשום גויים בתור יהודים — הם אלו שעשו רעש גדול שענין השטחים אינו נוגע לתורה, אלא לפוליטיקה!

אבל, כאמור לעיל, שהתורה (ש"לא תהא מוחלפת"¹⁴⁵) היא "חיינו", והיא זו שמורה את מי צריך לשאול בענין זה — האם איש צבא או פוליטיקאי; זה גופא צריך לפסוק רב, ואין נפק"מ אם זהו רב של עיירה קטנה או של עיר גדולה; אם הוא פוסק ע"פ תורה, כן יקום!

ובכן: כשמתעוררת שאלה בנוגע להחזרת השטחים שיכולה לגרום לקרבנות רח"ל, הנה ע"פ שו"ע צריך לשאול זאת אצל איש צבא, להיותו מומחה בעניני בטחון והגנה, ואין לו שיקולים אחרים, ולא אצל פוליטיקאי — שאינו מומחה בעניני הגנה, ויש ביניהם שרוצים להחזיר שטחים (מבלי להתחשב בפקו"נ של יהודים) מצד שיקולים צדדיים של נשיאת חן בעיני הגוי בוויניגטון או במוסקבה.

וכששואלים אצל אנשי הצבא — אומרים כולם פה אחד, שבאם

ספכ"ז. ספכ"ח. טוש"ע חו"מ סר"א סוסרכ"ט.

(238) בהל' קידוה"ח.

(240) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(239) ראה רמב"ם הל' מכירה ספכ"ו.

יחזירו שטחים, יחמיר מצב הבטחון כמ"פ ככה לגבי המצב בשעה שעמדו ע"י התעלה, והיכן שעומדים עתה.

וגם הפוליטיקאים יודעים מזה (וביניהם אלה שיש להם שייכות עם גויים, ע"י עשיית חורים במחיצה כו'), אלא שברצונם למצוא חן בעיני הגוי, ולכן הסכימו להחזיר שטחים. וכששואלים אותם היתכן, הרי זה יגבה קרבנות?! עונים הם, שבינתיים יהיו כמה "ימי שלום"...

לב. ושוב חוזרים על טעות העבר:

ב-1956 לא שמעו בקול אנשי הצבא שאמרו שצריך לילך עד התעלה, וזה הביא אח"כ למלחמה גדולה.

ועל אותה טעות חזרו במלחמת ששת הימים — שלאחרי נצחון כה גדול, ה' ברור לכולם שינצלו זאת [לגוי בווינגטון לא ה' ספק בנוגע לזה, וגם לערביי ירושלים לא ה' ספק מה עומדים לעשות עמהם כו'], ויהודים יתיישבו בחברון (עיר האבות) ובירושלים העתיקה, ובכל יהודה ושומרון, ואנשי הצבא אמרו שמוכרחים לעשות זאת כדי למנוע קרבנות.

אבל כאן התערבו פוליטיקאים, שמצד רגש הנחיתות כלפי הגוי (כיון שהתחנכו בין גויים כו') רוצים למצוא חן בעיניו, ואמרו: שיהודי יתיישב בחברון?! — חס ושלום!... ולכן שלחו משלחת לווינגטון, והודיעו שמוכנים להיות "גוד בא"י ולהחזיר את השטחים (כולל חברון, שכם, הגולן, ועד לירושלים העתיקה), ובלבד שיהי' באופן מכובד — שיאמרו שהיהודים "רודפי שלום" וכו'.

[אך בסופו של דבר, לאחר שטענו זאת ריבוי פעמים, ווינגטון מסרה את הדברים למוסקבה ולערבים — פירשו זאת באופן שהסיבה לכך היא (לא להיותם רודפי שלום, אלא) כיון שאין בכחם להחזיק בשטחים ולהתמודד עם מליון וחצי ערבים].

וכעבור עוד כמה שנים פרצה עוד מלחמה, והקב"ה ברוב חסדיו הנחיל נצחון גדול ביותר שאף פעם לא ה' כמוהו, שאין כאן המקום להאריך בזה: ה' מצב איום ונורא, שלא היו מוכנים כלל וכו' וכו', אלא שהיו כמה אנשי צבא שהתעקשו וכו', והקב"ה הצליחם באופן של למעלה מדרך הטבע,

ואילו זכינו — היו ממוטטים את כל מצרים, סור' ולבנון, אלא, שכדי למצוא חן בעיני הגוי, הורו לחיילים שיעמדו על מקומם, דבר שסיכן עשרות צעירים כו' (היפך דעת המפקד, שע"פ שו"ע בו תלוי הדבר

ולא בפוליטיקאים), ורק בגלל ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"²⁴¹, הי' מספר קרבנות הרבה פחות ממה שהי' צ"ל בדרך הטבע.

וכשבאו אנשי הצבא ואמרו שנסיגה מהתעלה תחמיר את המצב (בהביאם ראיות ממה שאירע כתוצאה מזה שלא ניצלו ההישגים דמלחמת ששת הימים כו') — אמרו הפוליטיקאים: אף על פי כן!

לג. ועתה, לאחר שחזרו על אותה טעות ג' פעמים — עדיין מסרבים הפוליטיקאים לשמוע בקול אנשי הצבא, ושלחו שליח להודיע שמוסיפים להחזיר שטחים, בניגוד לדעת אנשי הצבא שעי"ז יהי' קשה יותר להגן כיון שקו ההגנה יתארך ג"פ ככה, ולא עוד אלא שהוסיפו וצרפו לכך "מתנה" שאיש לא העלה על דעתו (גם לא הערבים) — שמחזירים את "אבו-רודס" ששם ישנו נפט!

ובזה מזמינים על עצמם לחץ נוסף, ואף גדול יותר, כי:

בנוגע לענינים של נשק, יכולים לצבור כמות לכמה חדשים ולהחזיק זאת במחסנים וכו', כך שעכ"פ בכמה חדשים אלו לא יהי' לחץ; אבל כאשר מדובר אודות נפט — זקוקים לו כל הזמן, ובכמות גדולה ביותר, ויכולים לצבור רק לימים או שבועות ספורים.

ובכן: המציאות היא — שבא"י אין מקום להחזיק נפט אפילו למשך חודש ימים (ולכל היותר — ג' שבועות), כפי שיודעים הן אמריקא, הן רוסיא, הן היהודים, ולהבדיל — גם הערבים.

וא"כ, בכך שמחזירים את "אבו-רודס", מזמינים על עצמם לחץ נוסף מזה שלוחץ — כיון שיהיו תלויים בהבטחתו לתת נפט!

ואח"כ הוסיפו ועשו מזה "הישג צבאי", בהודיעם שקיבלו מושינגטון כך וכך כסף ואוירונים וכו'. — אבל לא מספרים שעבור כל אוירון שא"י מקבלת, יקבלו הערבים לכל הפחות שלשה (אוירון אחד לכה"פ למצרים, ועד"ז סורי' וירדן), ועד"ז עבור כל דולר שנותנים לא"י, מקבלים הערבים לכה"פ שלשה!

ואכן לושינגטון אין ברירה — דכיון שבנ"י הם "המעט מכל העמים"²⁴², באים הערבים בטענה שהם מרובים, כך, שאם עבור א"י ששם יש 3.5 מליון איש נותנים כ"כ הרבה — למצרים שיש בה 30 מליון, עאכו"כ שצריכים לתת יותר, וזוהי טענה שלושינגטון אין עלי' תשובה. ומה שלא נותנים לכתוב על זה בעיתונים ולספר זאת כדי שלא

יידעו מהסכנה שבדבר — אין זה משנה את המציאות, אלא שנוהגים כשיטת בת היענה, שבמקום לעשות משהו בעת סכנה, טומנת ראשה בחול, וסבורה שאם אינה רואה — גם אינה נראית!

לד. ומה שטוענים שהרוויחו קבלת הסכם וכו' — הרי זה רק "פיסת נייר" (שבה נרשם שאינם עקשנים אלא "רודפי שלום", והבטחה שג' שנים לא תהי' מלחמה) שיכולים להניחה על קרן הצבי... שכן, כשמבררים האם כבר היו בעבר הבטחות כגון דא, ישנו מיד המענה, שכבר ראו בעבר שהבטיחו, ועוד בתוך 24 שעות עשו ההיפך מזה!

רצונך להאמין לגוי — זהו ענין פרטי שלך, אבל לא באופן שע"ז מעמידים יהודים בסכנה, כבמצב דעתה — שיכולים להגיע עם טילים למקומות שבנ"י גרים שם (ואין נפק"מ אם יורים עם או בלי רשיון של המפקד כו'), יכולת שלא היתה בידם עד כה; במצב כזה בודאי שאסור לסמוך על הגוי.

ועד כדי כך ברור שאי אפשר כלל לסמוך על הבטחות הגויים (כולל האמנה ("טשאָרטער") של האו"ם), שזה אפילו לא נכנס בגדר של שקר, כיון שמלכתחילה יודעים שאין בזה שום תוקף. — על כותל ה"או"ם" מתנוסס הפסוק²⁴³ "לא ישא גוי אל גוי חרב", ומבפנים ישנו ה"עוצו עצמה" הכי גדול! ... (אלא שסוכ"ס — "ותופר"²⁴⁴).

[ובמכ"ש ממה שמצינו אצל כמה מבנ"י — כפי שנדפס בעיתון שלאחרי שמצאו בהשגח"פ רשימה של מאות מקרים שרשמו גויים בתור יהודים, ה' המענה, שלא נוגע מה שהוא עצמו הבטיח לפנ"ז שאין מקרים כאלה, אלא צריך לעשות חקירה ודרישה כיצד נמצאה הרשימה! ... ואם יש יהודים שלא מקיימים הבטחתם, עאכו"כ שאי אפשר להאמין לגויים שיעשו היפך הלכה רוחת "בידוע שעשו שונא ליעקב"²⁴⁵].

לה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) שהפוליטיקאים יעשו תשובה וישמעו בקול אנשי הצבא — קשה מאוד לפעול, כיון שמדובר אודות מי שחושב שלא יתכן שיטעה: זה 25 שנה שהוא יושב על הכסא, סימן שהוא מקובל על הבריות, והרי "קול המון כקול שד"י"...!

אבל בנוגע לגויים — כיון שאין להם בחירה²⁴⁶, קל יותר להתמודד עמם, כי הקב"ה יעשה נס שהם לא יסכימו על זה!

(245) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. הובא

בפרש"י וישלח לג, ד.

(246) ראה אג"ק חט"ז ס"ע צב. וש"נ.

(243) ישע"י ב, ד.

(244) שם ח, יו"ד.

וכפי שהי' הנס מיד לאחר מלחמת ששת הימים, כשרצו להחזיר שטחים (חברון וכו') — שהערכים לא רצו לקחת, כי פחדו שאולי מרמים אותם ע"י איזה "טריק" וכו', או מאיזו סיבה שתהי'; והסיבה האמיתית היא — כי כך רצה הקב"ה, ופקודתו ית' שמרה רוחם.

ויה"ר שסוכ"ס יפטר מהשעבוד מלכיות ל"גוי' שקייט" של ה"אל זר אשר בקרבך"²⁴⁷, ובענין זה אין צורך לפעול אצל שרים כו', כי היכולת והרשות נתונה לכל אדם.

וכאשר יהודי מחליט בשמח"ת לעשות תשובה מתוך שמחה — אזי נהפך המצב מן הקצה אל הקצה, ומתקיים פס"ד הרמב"ם²⁰² שישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין, ע"י משיח צדקנו, ותיכף ומיד.

* * *

לו. בהמשך להאמור לעיל (סט"ז ואילך) שהפסוק "כי מציון תצא תורה וגו'" הוא נתינת טעם על מ"ש לפנ"ז בנבואת ישעי' "והלכו עמים רבים וגו'", וגם על הפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים וגו'" שלפנ"ז בפסוקי "אתה הראת" — הנה נקודת הביאור בזה בפשטות:

גם איש פשוט בתכלית מבין ורואה בעולמו, שהאפשרות לפעול על הזולת ולהצליח בזה תלויה בכך שניכרים דברי אמת, היינו, שכאשר הזולת רואה שהוא מדבר באמת, ללא פני' או כוונה נסתרה כו', דוקא אז יכול לפעול עליו.

ולכן, כדי לפעול על עמים רבים שיאמרו "לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב", ולא רק כדי לראות מה נעשה שם, אלא כדי ש"יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו" (במצוות השייכות אליהם), ובאופן שימשיכו להתנהג כן גם לאחר שחוזרים מ"הר ה'" — הרי זה דוקא כשהם רואים ש"הר ה'" ו"בית אלקי יעקב" הו"ע אמיתי, כיון ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

והענין בזה:

כל אחד מישראל צריך להיות בבחינת "ציון" ו"ירושלים" — בדוגמת המשכן והמקדש, שהרי נאמר²⁰⁶ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואמרו רז"ל²⁰⁷ "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד" — ע"ז שמתנהג כפי שיהודי צריך להתנהג, ע"פ הוראות התורה

שניתנה לבנ"י בעת מתן תורה, שאז נעשית המציאות של עם ישראל באופן ש"בחר בנו מכל העמים". ואז נעשה כל בית יהודי בבחינת "ציון" ו"ירושלים", שממש יוצאת "תורה" ו"דבר ה'" גם לאומות העולם, כפי ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח"²⁴⁸.

וכיון שקיום מצוות בני נח צריך להיות לא "מפני הכרע הדעת", מצד חיוב השכל או מצד דמוקרטיא, אלא "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו'" (ורק אז הרי הם "מחסידי אומות העולם")²⁴⁹ — לכן מדגישים ש"מציון תצא תורה ודבר ה'", היינו, שזוהי תורת ה', ש"נתן לנו את תורתו", שכן, הן אמת שבתורה ישנו גם הענין של הבנה והשגה נובפרט בתושבע"פ, שנתלכשה בהבנה והשגה דוקא, שלכן, אם אינו מבין מה שלומד, אינו יוצא י"ח, ולא כמו בתושב"כ שאפילו אם לא ידע מאי קאמר, ה"ה מברך ברכת התורה²⁵⁰], ועד ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴⁹, אבל העיקר הוא היותה "תורתו" (של הקב"ה), וכמו במצוות, שיש אמנם מצוות שכליות, ומצוות שהם עדות, אבל העיקר הוא היותם ציוויי הקב"ה ("אשר קדשנו במצוותיו וציוונו").

וכאשר "מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" — אזי פועלים ש"הלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו".

לז. ועד"ז מובן הקשר ד"כי מציון וגו'" לפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים":

הטעם הפשוט לכך ש"מלכותך מלכות כל עולמים" הוא — דכיון שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו, הרי מובן שכשרוצה שמלכותו תהי' מלכות כל עולמים, בודאי שיכול לעשות כן; אבל עדיין אינו מובן: מהו הקשר לשמחה שיהודי שמח בשמח"ת, שלכן אומרים זאת בפסוקי "אתה הראת" בתור הכנה להקפות?

והביאור בזה:

הן אמת שכיון שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו, הרי אם הוא רוצה, ביכלתו לפעול בעצמו הענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וגו'"; אבל רצה הקב"ה שענין זה יבוא לידי פועל ע"י התורה וע"י ישראל —

(250) ראה ה' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(248) רמב"ם ה' מלכים פ"ח ה"י.

(249) שם ה"א.

שמחשבתן קדמה לכל דבר, אפילו לתורה⁸⁷, ולהם נתן הקב"ה את תורתו — שע"ז ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", יפעלו בכל העולם הענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וגו'".

לפני מ"ת, ה' הענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור" — בכל כ"ו הדורות — מצד הקב"ה בעצמו²⁵¹; אבל לאחר מ"ת, רצה הקב"ה שהענין ד"מלכותך מלכות כל עולמים וגו'" יהי' קשור עם נתינת טעם — "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

ובשביל זה צריך יהודי לכל לראש לבנות את "ציון" ו"ירושלים" בעצמו ובביתו — ע"י הנהגתו ע"פ התורה שהיא נצחית בכל מקום ובכל זמן, גם בזמן הגלות ובחוץ לארץ [ואדרבה: בחו"ל עורכים הקפות ג"פ, ואילו בא"י יש רק מנהג לערוך הקפות שניות] — לפעול שם הענין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וענין זה צריך להיעשות באופן ש"מציון תצא תורה ודבר ה'", והיינו, שלאחרי שהוא בעצמו מתנהג ע"פ התורה, "נאה מקיים", ה"ה גם "נאה דורש"²⁵², לפעול זאת גם בעולם (ע"ז שלומד תורה בעולם, ולא באופן שמסתגר מהעולם כו'), כפי שהי' בביהמ"ק שממנו היתה אורה יוצאה לעולם²⁵³, ע"י "חלוני שקופים אטומים"²⁵⁴, וזו היתה "עדות .. לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"²⁵⁵.

ועי"ז — "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו",

ועד שפועלים שנעשה "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור", בכל מקום ובכל זמן, גם בחוץ לארץ ובזמן הגלות.

וענין זה נפעל באופן נצחי, ולא רק למעלה, כמבואר בתניא²⁵⁶ בנוגע ליחוד שנעשה ע"י תומ"צ ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" [שזהו רק למעלה, ואילו למטה, כיון שישנו ענין הבחירה, יכול אח"כ לעסוק בדבר אחר, ועד לדבר הפכי מתומ"צ], אלא סוכ"ס הרי זה פועל גם למטה²⁵⁷, דכיון שגם ה"למעלה" הוא בגדר מקום (שלכן שייד לומר על זה "למעלה"), כך, שזהו ענין שבערך, לכן הרי זה פועל גם

(251) ראה פסחים ק"ח, א.

(255) מנחות שם. וש"נ.

(252) חגיגה יד, ב. וש"נ.

(256) פכ"ה (לב, א).

(253) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. ועוד.

(257) נזכר גם אודות פעולת התורה

(254) מלכים א' ו, ד ובפרש"י. וראה

והמצוות בענין ד"מגא ומצלא" (ראה סוטה

כא, א).

מנחות פו, ב ובפרש"י.

למטה; וכמובן גם בפשטות שבשעה שיש דין על אדם אם צריך ליתן לו שכר או כו', לוקחים בחשבון גם את הדברים הטובים שעשה כמה שנים לפניו, ועד שזה יכול להכריע שיהי' צדיק בדינו.

לח. וכל זה מוסיף חיות ושמחה בהכנות להקפות, ועי"ז הולכים בשמחה להקפות — שזוהי עיקר המטרה של שמח"ת, שעבודת היום בשמחה²⁵⁸, והיינו, שישנם אמנם שיעורי היום הקבועים בלימוד התורה, אבל לא בזה הוא עיקר הלהט ("דער קאץ"), כי אם בענין השמחה; אלא שהכוונה בזה — שע"ז יתוסף בלימוד התורה במשך כל השנה, דכיון ששמחה פורצת גדר²⁵⁹, נעשית פריצת גדר בכל הרגילות שהיו לו בלימוד התורה ע"פ שו"ע, שמוסיף בזה בכמות ובאיכות.

לט. ובנוגע למעשה בפועל, ותיכף ומיד (לאחרי הבדלה) באסרו חג — הנה:

נוסף על הנוסח הכללי בזה, שכל אחד יקבל על עצמו החלטה להוסיף בלימוד התורה ("לאפשאל לה"²⁶⁰) כדת הניתנה לו בהלכות ת"ת, ובאופן דתורתו אומנתו²⁶¹, וכיון שהוא בא משמח"ת, הרי זה צ"ל באופן ששמחה פורץ גדר (כנ"ל) — באתי בהצעה, שכל אלו שיש להם כבר סמיכה ד"יורה יורה", תבוא עליהם ברכה שיוסיפו באותה שיטה ויקבלו על עצמם שבמשך השנה עד לשמח"ת הבעל"ט ישלימו גם "ידין ידין". ואז, הנה מלבד זאת שיתוסף אצלם הענין ד"ידין ידין", יתוסף אצלם עי"ז גם ב"יורה יורה" שיהי' בעמקות ורחבות יותר — כמודגש בשיטת הלימוד של הרגצ'ובי (כפי שרואים בספריו)²⁶² שמוצא בכל ענין נקודה כללית הקשורה עם ענינים נוספים בשאר חלקי התורה, כך, שע"י לימוד כל ענין בתורה ניתוסף גם בשאר עניני התורה.

מ. ובפרטיות יותר:

ענין זה הוא בהמשך להמדובר לעיל (סי"ז ואילך) בפירוש הכתוב "מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", אודות החילוק שבין "תורה" ל"דבר ה'" — שגם מי שלומד השקו"ט שבתורה באופן ד"יגעת

260 זח"א יב, ב. וראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

261 שבת יא, א.

262 ראה גם תו"מ חפ"א ע' 62. וש"נ. וראה גם לקמן סמ"ט.

258 ראה שיחת שמח"ת תש"ג ותש"ה ס"ב (סה"ש תש"ג ריש ע' 8, תש"ה ע' 58).

259 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

ועוד.

ומצאת²⁶³, והוא "חריף ומקשה"²⁶⁴, אין זה מגיע למעלה של "דבר ה' זו הלכה"¹³⁷, שזהו אופן הלימוד ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא"²⁶⁵.

אלא שלא די בלימוד הלכות פסוקות, וכמ"ש רבינו הזקן בהלכות ת"ת²⁶⁶ ש"יש אוסרין להורות... מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד" (וע"ד מ"ש בגמרא²⁶⁷ שאלו "שמורין הלכה מתוך משנתן" נקראים "מבלי עולם"),

[ואין צריך לומר שלא די בכך שילמד קיצור שו"ע באנגלית... ולאחרי שיבחן על זה יהי' פוסק בישראל בכל הלכות התורה, ועד לענינים של י"ג העיקרים — כהפירצה שנעשית בשנים האחרונות, שאין כאן המקום להאריך בזה],

ואפילו להדעה שמותר לפסוק מרמב"ם ומשו"ע²⁶⁸, הרי זה שייד רק למי שעסק בשקו"ט שבתורה כו'; ורק לאח"ז מגיעים ל"דבר ה' זו הלכה"¹³⁷.

ומובן גודל ההכרח באופן הלימוד ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", שכן, הן אמת שצריך להבטיח שיהיו גדולים בישראל גם בשקו"ט ופלפול דתורה, אבל ביחד עם זה צריך לדעת שכיון ש"המעשה הוא העיקר"¹⁸, בהכרח להבטיח גם את אופן הלימוד ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", שהרי אם לא יהי' שינוי בשיטת הלימוד בישיבות, שיהיו גם אלו שילמדו על מנת לפסוק הלכות, הנה כעבור משך זמן לא יהי' אצל מי לשאול שאלה!

ולהעיר, שמצינו בהנהגת גדולי ישראל, ראשי ישיבות שעסקו בשקו"ט ובפלפול דתורה וכו', שהי' להם דייין ירא-שמים שסמכו עליו, ואילו היו שולחים את כל השאלות ההלכתיות, ולכן היו יכולים להתעמק בשקו"ט דתורה כפי שיטתם ושורש נשמתם כו';

אבל בדורנו דור יתום זה, הנה לעת-עתה ישנם עדיין רבנים מורי הוראה שלמדו בישיבות שהיו פעם, אבל יש כבר עשרות מקומות שכשמתעוררת שאלה בנוגע למעשה בפועל, צריך לטלפן לרב שגר במרחק של כו"כ מילין (ובמילא אין זה מועיל בנוגע לשאלות שמתעוררות בשבת ויו"ט), וגם צריך למצוא אותו לא בזמן המנוחה, ולא בזמן שהוא עסוק במסכתא אחריתי וכו'; ומה גם שלהיותו רב זקן, בן

(266) רפ"ב. וש"נ.

(267) סוטה כב, א.

(268) ראה בקו"א שם (א).

(263) מגילה ו, ריש ע"ב.

(264) הוריות בסופה.

(265) יומא כו, א.

שבעים או שמונים שנה, אינו יודע מכל החידושים וההמצאות שנעשו בעולם, שיוכל להשיב על שאלה שמתעוררת בימינו אלו.

מא. ובנוגע לפועל:

אף שנתמעט הלימוד באופן דל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", בגלל שעסוקים בשקו"ט ופלפול דתורה — הרי ההכרח שבזה הוא צורך השעה שנוגע לכלל ישראל; וכשם שמצינו שאע"פ שעל לימוד התורה נאמר²⁶⁹ "כל חפצים לא ישוו בה", אפילו חפצי שמים, מ"מ, כשיש מצוה עוברת, הרי זה דוחה את כל התורה כולה²⁷⁰, הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע ללימוד התורה גופא, ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", שאין זה לימוד שטחי ("א בעה"ב"שער לימוד"), אלא לימוד שדורש יגיעה והעמקה יתירה, ובפרט בנוגע לכו"כ שאלות בקשר לחידושים שבעולם, שבודאי יש בתורה פס"ד ברור על כל הענינים שבעולם, אלא שכדי למצוא זאת יש צורך בהעמקה יתירה כו'.

וכיון שהשמחה דשמח"ת פורצת את כל הגדרים (כנ"ל סל"ח), הרי זו שעת הכושר לפעול על עצמו לשנות את ההרגל (אף שנעשה טבע שני²⁷¹), שאע"פ שעד עתה עסק בשקו"ט ופלפול דתורה, הנה עכשיו ילמד ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא".

ולכן, דבר נכון, והלואי שתתקבל ההצעה [ומובן שאין הכרח לומר ממי באה ההצעה; שיאמר זאת מישהו אחר, ויאמר שזוהי הצעה שלו, ובלבד שיתקבל הדבר] — שיבחרו אברכים בכוללים ובחורים בישיבות שיעסקו בלימוד באופן ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", כדי שיוכלו לפסוק הלכות בישראל.

ומובן, שבשביל זה צריכים לבחור אברכים ובחורים בעלי יראת שמים, ש"יראת ה' היא אוצרם"²⁷², שאז, הנה גם אם תהי' להם סברא עמוקה וכו', הנה בנוגע לפועל יפסקו כפי שכתוב בשו"ע!

— רב אחד, עם זקן ארוך, שיש לו סמיכה "יורה יורה" ו"ידין ידין", וב"ד כשר, לי, שהיתה אצלו שקו"ט²⁷³ בנוגע לנוסח הברכה

271) שבילי אמונה נ"ד ש"ב. וראה שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו. תניא ספי"ד. שם פט"ו.

וראה גם שם פמ"ד (סג, ב).

272) ע"פ ישע"י לג, ו. וראה ברכות לג, ב. שבת לא, א.

273) ראה גם אג"ק ח"ג ס"ע ערה.

269) משלי ח, יא. וראה מו"ק ט, ריש ע"ב.

270) ראה מו"ק שם. ירושלמי ברכות פ"א סה"ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ד. טושו"ע יו"ד סרמ"ו סי"ח. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. שו"ע אדה"ז אר"ח סתמ"ד סי"ח.

בנוגע לגיור, וכששאלתי אותו: הרי מפורש בשו"ע נוסח הברכה? ענה לי, שיש לו סברא לשנות את הנוסח שכתוב בשו"ע, כיון שיש לו ראי' ומקור מבבלי ומירושלמי ומתוספתא. ואמרתי לו, אפילו את"ל שהב"י לא ראה את דברי התוספתא והירושלמי שנתגלו רק אח"כ, הרי את הבבלי בודאי ראה! ... אבל כנראה שהרב הנ"ל התלהב ביותר מהחידוש שלו — שזהו אמנם ענין גדול, כפי שמצינו²⁷⁴ שצהבו פניו כו' כשמצא תוספתא חדתא (או עתיקתא), אבל הפס"ד לפועל צ"ל כמ"ש בשו"ע, אך הרב הנ"ל עשה לפועל כפי הסברא שלו, ואת הנעשה אין להשיב.

והעצה היחידה לזה היא — להוסיף ביראת שמים, שאז לא יעשה ע"פ חשבונות שכלו, אלא יפסוק כמ"ש בשו"ע, וכנ"ל (סכ"ג) שרבי יהושע קיים את הפס"ד של רבן גמליאל ו"נטל מקלו ומעותיו בידו וכו' ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו", כי גם כאשר בשכלו מונח באופן אחר, צריך להתנהג לפועל כפי הפס"ד.

ולכן, בנוגע לפועל, יבחרו בכל ישיבה ובכל כולל מספר בחורים ואברכים שיעסקו בלימוד התורה באופן דל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא",

וכדי שלא יתפעלו ממה שיאמרו הבעלי-בתים, וכיו"ב שאר ענינים שלא שערם אבותיכם — יבחרו מספר חשוב, ודוקא מבין היראי שמים וכו',

יפה שעה אחת קודם — כיון שבכל יום ובכל לילה ישנם שאלות שצריך להשיב עליהם, ומה שיותר גרוע, שישנם דברים שלא יודעים בכלל שצריך לשאול אודותם, שזהו תפקיד נוסף לעורר בעה"ב על כל מיני שאלות.

מב. וענין זה נוגע ושייך גם לאלו שאין בכוונתם להיות מורי הוראה בפועל:

נוסף על מ"ש בגמרא²⁷⁵ ש"תלמיד חכם צריך שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה", גם אם פרנסתו היא מהתעסקות בענינים אחרים — יש מעלה גדולה בכך שהרב יודע שיש בקהילתו אברכים למדנים, ובעת הצורך יוכל לפנות אליהם בחשאי ולהתייעץ עמהם בעניני הלכה וכו'.

ס"ע קנ. ריש ע' קעד. ועוד.
(275) חולין ט, רע"א.

(274) ראה ירושלמי שבת פ"ח ה"א.
פסחים פ"י סה"א. שקלים פ"ג ה"ב. קה"ר
פ"ח, א (ד). לקו"ת מסעי צג, ב. סה"מ תרנ"ז

ולהעיר, שהפס"ד בנוגע לפועל צריך לפסוק הרב בעצמו, ולא אברך שהוא בעה"ב, שכן, דעת בעה"ב היא היפך דעת תורה²⁷⁶,

— והרי לא מדובר אודות בעה"ב שהוא עס-הארץ, דא"כ, מאי קמ"ל, אלא המדובר אודות בעה"ב שיש לו את כל התנאים הדרושים לחבר ב"ד, ואעפ"כ, כיון שאינו רב, לא ימלט שלא יהיו אצלו הנחות העולם ("בעה"ב"שע הנחות"), ולכן, גם אם הבעה"ב הוא למדן וחריף יותר מהרב, צריך להיות הפס"ד לפועל ע"י הרב דוקא (וע"ד שהלכה כבית הלל לגבי בית שמאי, אע"פ שב"ש הו"ו חריפי טפ"י²⁷⁷) —

אלא שיתכן שהרב — כבודו במקומו מונח — לא יודע היכן לחפש את הפס"ד בשו"ע, והבעה"ב הלמדן יוכל להראות לו היכן לחפש את הפס"ד.

ומה גם שכאשר הרב ידע שישנו בעה"ב שיודע ללמוד יותר טוב ממנו, אזי יתבייש ממנו, ויוסיף בלימוד התורה כו'.

מג. ועוד נקודה בזה:

נוסף על השיעורים הקבועים בתורה שיש לכל אחד מישראל, מצינו שתיקנו בנוגע לשוחט שמזמן לזמן צריך לחזור על הלכות שחיטה, כמ"ש בשמלה חדשה²⁷⁸ (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: אינני רוצה לומר כל כמה זמן צריך לחזור על זה, כדי שלא יאמרו שאסור לאכול משחיטתו של פלוני כו').

ויש לתקן זאת גם בנוגע לרב (אע"פ שבתקופה שתיקנו זאת בנוגע לשוחט, לא עלה על דעתם שצריך לתקן זאת גם בנוגע לרב), שאפילו כשיש לו סמיכה, "יורה יורה" ו"ידין ידין", הנה כיון שהשכחה מצויה, הרי זה הכרח גמור שמזמן לזמן יחזור הרב על כל ההלכות, ובפרט ההלכות הצריכות למעשה.

מד. ויה"ר שממוצאי שמח"ת תהי' התחלה בענינים הנ"ל על כל השנה כולה, ובאופן שתרכה הדעה והחכמה וכו',

ובקרוב ממש נזכה לימות המשיח, כמ"ש הרמב"ם²⁷⁹ ש"באותן הימים תרכה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר⁸¹ כי מלאה הארץ דעה את ה'", ועד כפי שמסיים בסוף ספרו: "כמים לים מכסים",

276 ראה סמ"ע לחו"מ ס"ג סק"ג. עירובין ו, סע"ב.

נתיבות (לבעל החו"ד) שם סק"ח. וראה גם תו"מ חע"ג ס"ע 353 ואילך. וש"נ.

277 ראה יבמות יד, א. הובא בתוס' (279) הל' תשובה ספ"ט.

278 ס"א ס"ז. וראה גם תו"מ חע"ג ס"ע

200.

ומבאר²⁷⁹, ש"מפני זה נתאו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח (לא כדי שישלטו על כל העולם .. ולא כדי לאכול ולשתות וכו', אלא) כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה",

ומובן, שלא מספיק להתאנח על זה שאין לו מנוחת הנפש, ולכן אינו יכול להרבות בחכמה ודעת, אלא עליו לנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה מתוך חיות כו', ועד כפי שהי' אצל הרגז'ובי, שכל ענין שלמד, אפילו דבר פשוט בגמרא שכבר למד הרבה פעמים, הי' לומד זאת בחיות כו' כמו דבר חדש.

*

מה. בתור השתתפות ב"כינוס תורה" שייערך מחר — הנה נוסף על הענין הכללי המדובר לעיל, יש להזכיר גם מה שדובר לאחרונה²⁸⁰ אודות הענין דמכשירי מצוה.

ובהקדמה — שיש בזה גם ענין מיוחד ששייך (לשמע"צ ושמח"ת שבהמשך) לחג הסוכות, שנקרא ע"ש מצות סוכה, ולא על שם מצות נטילת ד' מינים, כי, מצות נטילת ד' מינים ("ולקחתם לכם גו'") היא רק "ביום הראשון"²⁸¹, אבל בשאר ימי החג אין אדם חייב ליטול לולב (אלא במקדש, ורק משחרב בית המקדש התקינו שיהי' לולב ניטל בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש)²⁸², ועוד זאת, שמצות לולב מקיימים פעם אחת בלבד, שהרי "מדאגבהי' נפק ביי"²⁸³, ואילו מצות סוכה מקיימים במשך כל שבעת הימים, ולא רק פעם אחת ביום, אלא בכל פעם שיושבים בסוכה.

והנה, בב' מצוות אלו יש צורך בהכנה כדי שיוכלו לקיים המצוה — שהרי כדי לישב בסוכה, צריך תחילה לבנות הסוכה, וכן כדי ליטול ד' מינים, צריך תחילה לקצוץ הלולב והאתרוג מהאילן, וכיון שביו"ט עצמו אסור לבנות סוכה ולקצוץ לולב ואתרוג, בהכרח שתהי' ההכנה דעשיית הסוכה וקציצת ד' המינים לפני יו"ט.

אך יש חילוק ביניהם — שבנוגע לסוכה נתפרש בתורה (לא רק הציווי "בסוכות תשבו"²⁸⁴, אלא גם) ציווי לעשות סוכה: "חג הסוכות

(282) סוכה מא, א (במשנה).

(283) שם מב, רע"א.

(284) שם, מב.

(280) שיחות וא"ו תשרי ס"ב; ש"פ

האזינו, שבת שובה סכ"א (לעיל ס"ע 30

ואילך; ע' 90). וש"נ.

(281) אמור כג, מ.

תעשה לך²⁸⁵ (ולהעיר גם מדברי הגמרא²⁸⁶: "מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה'²⁸⁷, ותניא . . כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה'"),

— ועד שאיתא בירושלמי²⁸⁸ ש"העושה סוכה לעצמו אומר אשר קדשנו במצוותיו וצוונו לעשות סוכה",

ומה שאין אנו מברכים על עשיית הסוכה — מבאר רבינו הזקן בשו"ע²⁸⁹ שזהו "לפי שעשייתה אינה גמר המצוה, שעיקר המצוה הוא לישוב בה בחג",

[ולהעיר מהחידוש של א' האחרונים²⁹⁰, שחולה שלא ישב בסוכה, ואין עמו מי שיחוייב לישוב בסוכה, יחוייב לפני החג לעשות סוכה, כיון שעשיית סוכה היא גופא מצוה, אף שלא ישבו בה בחג],

ומוסיף בנוגע לברכת שהחינו, ש"הי' ראוי לברך בשעת עשיית", דכיון ש"נתקנה על השמחה שיש לאדם מן המצוה שאינה תדירה ובאה מזמן לזמן", לכן לא שייך לומר שזהו דוקא בגמר המצוה, ומה שאין אנו מברכים שהחינו בשעת עשיית הסוכה, הרי זה "לפי שאנו סומכין על ברכת שהחינו שאומרים בקידוש היום שבליל יו"ט בשביל מצות קידוש היום, שהיא ג"כ מצוה הבאה מזמן לזמן, וברכה אחת עולה לכאן ולכאן" —

משא"כ בנוגע לד' מינים נאמר רק "ולקחתם לכם גו'", אבל לא נתפרש מאומה אודות ההכנה שע"י קציצתם מהאילן, ולכן אין קס"ד שיצטרכו לברך על חתיכת האתרוג מהאילן.

ויש לעיין: מהי ההסברה והגדר שיש הכנה קרובה לקיום המצוה ושאי אפשר בלעדה, ובכל זאת אינה נחשבת לחלק מהמצוה, כמו קציצת האתרוג, ויש הכנה שנעשית חלק מהמצוה, כמו עשיית הסוכה²⁹¹.

מו. המשך הענין,

— חילוקי הדרגות באופן השייכות של הכנה והכשרה למצוה

לאו"ח סתרכ"ה. וראה גם תו"מ חס"ד ע' 403. וש"נ.

(285) פ' ראה טז, יג.

(286) שם ט, א. וש"נ.

(291) ראה גם המכתבים דט' מרחשון וימי

(287) אמור שם, לד.

חנוכה שנה זו (אג"ק חל"א ע' כז ואילך, ע')

(288) ברכות פ"ט ה"ג.

סט ואילך) — מענה על שאלות במשנ"ת

(289) או"ח רסתרמ"א. וש"נ.

(290) ראה נפש חי' (להר"ר מרגליות) בשיחה זו.

אל המצוה עצמה: הכנה שהיא בעצמה מצוה, כמו "עבודה שיש אחרי" עבודה" (שהיא הכנה ל"עבודה תמה")²⁹²; עשיית סוכה שהיא חלק מהמצוה (כנ"ל בארוכה); מכשירי מצוה (שלדעת ר"א דוחין את השבת)²⁹³; הכנה למצוה ע"י עשיית עניני הרשות באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹¹²,

ועד"ז בנוגע להכנה לתשובה מאהבה רבה שעל ידה "זדונות נעשו לו זכויות"²⁸, שהעילוי הוא לא רק בגברא (שצמאה נפשו כו'), אלא שנעשה שינוי גם בחפצא של הזדונות²⁹⁴, שנעשים חלק מעבודת התשובה —

נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפסה²⁹⁵ בלקו"ש חי"ז ע' 187 ואילך.

מז. ועוד ענין במעלת ההכנה למצוה, שעל ידה ניתוסף עילוי במצוה — כפי שמצינו בנוגע לתפלה:

בנוגע למצות עשה דתפלה — כתב הרמב"ם²⁹⁶ "חייב מצוה זו כך הוא שיהא אדם .. שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה".

ולכאורה, איך זה מתאים עם דברי המשנה²⁹⁷ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" [כפי שלמדים²⁹⁸ ממ"ש²⁹⁹ "השתחוו לה' בהדרת קדש", "אל תקרי בהדרת אלא בחרדת" (שקשור עם ההתבוננות ברוממות הא-ל ושלפלות האדם³⁰⁰)], ולא באופן שבשעה שיהודי מרגיש שחסר לו דבר-מה, הנה תיכף ומיד — ללא הכנות כלל — עליו להתפלל לה' ולבקש ממנו למלא חסרונו?!

והביאור בזה³⁰¹ — בפשטות — שיש כו"כ דרגות בתפלה; יש דרגא בתפלה שמיד כשמרגיש שחסר לו משהו ה"ה מבקש מה', ובכך מקיים את המצוה; אבל יש דרגא נעלית יותר מזה, שאומרים לו שכיון שרוצה שתפלתו תתקבל, יש עצה לזה — שיהי' אצלו הענין ד"כובד ראש",

(292) יומא כד, א ואילך ובפרש"י.
(293) שבת קל, א ואילך.
(294) ע"ד עצי סוכה שחל עליהם שם

(295) שמים (כנ"ל סמ"ה).
(296) בשילוב שיחות וא"ו תשרי וש"פ

(297) ויש"נ.
(298) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(299) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(300) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ח.

(301) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(302) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(303) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(304) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(305) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(306) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(307) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

(308) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 90. לעיל ע' 11.

ובזה גופא יש חילוקי דרגות — החל מ"כובד ראש" כפשוטו, כפירוש רש"י: הכנעה ושפלות³⁰², ועד לפירוש הרב המגיד, ש"כובד ראש היינו כובד של רישא דכל רישין"³⁰³, וכפי שמבאר ש"אל תתפלל בשביל דבר שחסר לך .. (אלא) תתפלל על הכבידות שיש בראש .. בשכינה כביכול"³⁰⁴ (כמארז"ל³⁰⁵ "שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי וכו'").

ובפשטות — תלוי הדבר במעמדו ומצבו של המתפלל:

מי שאינו שייך לענין ד"כובד ראש" — לא רק כפירוש המגיד, אלא אפילו כפשוטו — יכול וצריך להתפלל ולבקש מהקב"ה מיד כשמרגיש שחסר לו משהו, ללא הכנות כו', וכמו נשים, ש"חייבין בתפלה, דרחמי ניהו"³⁰⁶, אבל אצלן לא שייך הענין ד"כובד ראש";

אבל מי ששייך לענין ד"כובד ראש" — הנה על זה נאמר במשנה "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", ובדיוק הלשון "אין כו' אלא כו'" (ולא בלשון חיוב: עומדין להתפלל מתוך כובד ראש), שזהו לעיכובא³⁰⁷, ומי ששייך לכובד ראש ומתפלל ללא הקדמת כובד ראש, הרי זה כמו שמבקש בקשה ובשעת מעשה מתנהג באופן הפכי.

[וע"ד המבואר³⁰⁸ בנוגע למאמר התיקוני זהר³⁰⁹ שאלו שמבקשים "ביומי דכיפורי" על "מזונא סליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים", הם כמו כלבים שצועקים "הב הב" — דלכאורה הרי זה היפך פשטות הענין דמצות תפלה, שבשעה שחסר לאדם ענין גשמי עליו לבקש זאת מהקב"ה? — שמאמר זה קאי על אלו ששייכים לענין ד"כובד ראש" של השכינה, ואעפ"כ מבקשים רק עבור עצמם כו'.]

וכמו בנוגע ללימוד התורה, שיש מי שלעת-עתה שייך רק ללימוד אל"ף-בי"ת, ואח"כ גדל ונעשה "בן חמש שנים למקרא", ואח"כ "בן עשר שנים למשנה" ו"בן חמש עשרה לגמרא"³¹⁰ — שאז אינו יוצא י"ח מצות תלמוד תורה בלימוד מקרא בלבד, ועד שמצינו בביאור מארז"ל³¹¹ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" (אף שלכאורה גם

(308) ראה אר"ת שם (ר"פ ויגש). על אגדות חז"ל סתק"ב. וראה גם לעיל ע' 19. וש"נ.

(309) ת"ו (כב, א).

(310) אבות ספ"ה.

(311) מגילה ג, א.

(302) נסמן בלקו"ש שם ריש ע' 69.

(303) אר"ת ר"פ ויגש.

(304) שם על אגדות חז"ל סת"נ.

(305) סנהדרין מו, א (במשנה). וש"נ.

(306) ברכות כ, ב.

(307) ראה מנחות פג, ב ובתוד"ה מתני'.

מקרא מגילה הוא בכלל תלמוד תורה³¹²), שלגבי לימוד התורה בהבנה והשגה ועיון כו', נחשב מקרא מגילה לביטול תורה³¹³.

ועד"ז בנוגע לתפלה שענינה שאלת צרכיו — שגדר צרכי האדם תלוי במעמדו ומצבו, שאם הוא במעמד ומצב ששייך רק לענינים גשמיים, אזי מקיים מצות תפלה בכך שמבקש אותם ללא הכנות כו', אבל אם הוא במעמד ומצב ששייך לענין של כובד ראש — כובד ראש דשכינה, או עכ"פ כובד ראש כפשוטו, הכנעה ושפלות — אזי מוכרחת להיות תפלתו לאחר ההכנה דכובד ראש.

מח. ומזה מוכן בנוגע לענינו — מעלת חשיבות ההכנה:

אע"פ שיש אופן של קיום מצות התפלה מצד חסרון דברים גשמיים בלבד, ללא ההכנה דכובד ראש, הרי מובן, שכאשר ישנה ההכנה דכובד ראש, הרי זה פועל על התפלה שלאחרי' שתהי' באופן נעלה יותר, וככל שתגדל מעלת ההכנה דכובד ראש — לא רק כפשוטו, אלא גם כובד ראש דשכינה, רישא דכל רישין — תגדל יותר מעלת התפלה שלאח"ז, והיינו, שאע"פ שנוסח התפלה הוא בשוה אצל כולם, הרי התפלה היא באופן נעלה יותר, ועד שגם הבקשות על צרכים גשמיים הם בקדושה נעלית יותר.

וע"ד משנ"ת פעם³¹⁴ אודות דברי הרגצ'ובי³¹⁵ בענין מחלוקת קרח ועדתו על משה, אם העילוי שיש לכהנים לגבי לווים הוא רק בנוגע לענינים המיוחדים לכהנים, או שגם בדבר שהללוים שוים לכהנים יש מעלה לכהנים על הללוים, והיינו, שהמעלה היתירה שבכהנים פועלת גם על הענינים שבהם שוים ללווים, וע"ד דברי הגמרא במסכת זבחים³¹⁶ "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי" (בתמי'), וכן קדושת יוהכ"פ אהנאי גם לקרבנות שמקריבים בכל יום. ועד"ז בעבודת התפלה, שהעילוי שנעשה ע"י ההכנה דכובד ראש אהנאי גם לבקשת צרכיו הגשמיים.

מט. ועד"ז מצינו גם בלימוד התורה — שכל ענין שלומדים בתורה, הנה מלבד זאת שמוסיף בהבנה והשגה בנוגע לענינים שלמדו

(315) צפע"נ עה"ת ר"פ קרח.

(316) צא, רע"א. וראה גם לעיל ע' 76.

וש"נ.

(312) ראה רש"ש ויד דוד למגילה שם.

(313) ראה גם תר"מ חע"ז ע' 130. וש"נ.

(314) ראה גם תר"מ חס"ח ע' 267 הערה

73 ובשוה"ג. וש"נ.

לפנ"ז, הרי הוא גם הכנה לענינים שילמדו לאח"ז, שיתוסף בהם הבנה והשגה כו'.

וכללות הענין בזה — שישנו אופן בלימוד התורה כפי שלומדים כל ענין במקומו, ובזה גופא ישנו הלימוד בפשטות או בעמקות וכו'; אבל ישנה גישה אחרת לגמרי ללימוד התורה — כשיטת הרגצ'ובי, שבתורה אין ענין פרטי, וכל ענין בתורה, לא ימלט שלא תהי' לו שייכות לענין אחר לגמרי בתורה (כנ"ל סל"ט).

— ה"עולם" מרעיש ("שטורעם"ט") שהרגצ'ובי הי' בעל זכרון נפלא שלא הי' כמותו מאות שנים³¹⁷, אבל האמת היא שגדלותו האמיתית התבטאה לא רק בכך שהי' "בור סוד שאינו מאבד טיפה"³¹⁸, וזכר כל ענין בתורה (אפילו "א פארוואָרפענער" ירושלמי או ברייתא), אלא בעיקר בכך שבכל ענין שלמד — החל מפסוק בחומש, וכן מארז"ל בחלק האגדה שבתורה³¹⁹, ועאכו"כ בחלק ההלכה שבתורה (דין או אפילו שינוי לשון) — מצא ענין כללי ונקודה כללית שקשורים עם ענינים נוספים בתורה, שאף שיש להם גדרים שונים, שלכן "איסורא מממונא לא ילפינן"³²⁰ וכיו"ב, הרי הם קשורים זב"ז, כיון שהתורה היא תורה אחת.

וכידוע פתגמו³²¹ שהב' של "בראשית" והל' של "לעני כל ישראל", הרי הם תיבה אחת — שבפשטות לוקחים זאת בתור צחות, אבל באמת הרי זו כללות שיטתו בלימוד התורה, שאע"פ שיש בתורה כו"כ ענינים, ציוויים, סיפורים, שירות וכו', אעפ"כ, הרי כל התורה כולה היא תיבה אחת, כך, שכל ענין פרטי שבה קשור עם כולה (ע"ד שכאשר חסר אות אחת בס"ת אזי חסר בכל התורה³²²).

ולהעיר, שאע"פ שזוהי שיטה חדשה, וצריכה הכנה במשך זמן וכו', ותלמידי הישיבה שעסוקים בסדרי הלימוד שלהם אין להם זמן לסדר לימוד זה, אעפ"כ, כיון שע"י הלימוד באופן כזה רואים את יוקר התורה, לכן כדאי שמפעם לפעם ישמעו שיעור בדרך זו, שלומדים ענין אחד כפי שמקיף את כל התורה — ששה סדרי משנה, וד' חלקי השו"ע,

317 ראה גם תו"מ ח"פ ס"ע 91. וש"נ.
318 אבות פ"ב מ"ט.
319 ראה גם לעיל ע' 31 הערה 23.
320 ברכות יט, סע"ב. וש"נ.

321 ראה גם תו"מ ח"פ ס"ע 91. וש"נ.
318 אבות פ"ב מ"ט.
319 ראה גם לעיל ע' 31 הערה 23.
320 ברכות יט, סע"ב. וש"נ.

321 ראה גם תו"מ ח"פ ס"ע 91. וש"נ.
318 אבות פ"ב מ"ט.
319 ראה גם לעיל ע' 31 הערה 23.
320 ברכות יט, סע"ב. וש"נ.

ולימוד באופן זה יוסיף להם רחבות ועמקות בלימוד התורה, לא רק בלימוד על אתר, אלא בכללות הגישה ללימוד התורה³²³.

ג. ויה"ר שמשמח"ת יומשך בנוגע למעשה, שהוא העיקר, שתהי' הוספה בלימוד התורה בכמות ובאיכות, ובאופן שיפרצו את המדידות וההגבלות של השיעורים שע"פ דין ולפנים משורת הדין — שיהי' כמה פעמים ככה.

וזו תהי' הכנה לביאת משיח צדקנו, שאז "תרבה הדעה והחכמה"²⁷⁹ ד"מי הדעת הטהור"³²⁴, ש"אין מים אלא תורה"³²⁵, כיון שלא יהיו מניעות ועיכובים מאומות העולם ש"לא ירעו ולא ישחיתו גו"⁸¹.

ואז יראו בגלוי ש"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור", "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", ועד שיקויים היעוד³²⁶ עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, בקרוב ממש בביאת משיח צדקנו.

* * *

נא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ביום השמיני עצרת תהי' לכם.

* * *

גב. כנהוג בכל שנה ושנה — יש להזכיר ולעודד ולחזק בנוגע לשמירת שיעורי חת"ת, ועד"ז גם בנוגע ל"קרן השנה", כידוע גודל הענין שבזה³²⁷.

וכן ישנו הענין ד"אעלה את ירושלים על ראש שמחתי"³²⁸ — שירושלים היא "עיר שחוכרה לה יחדיו"³²⁹, דקאי על ירושלים של מטה וירושלים של מעלה שהם מחוברים זל"ז ועד שניכר שהם ענין אחד — שיתן הקב"ה שתהי' שם מנוחת הנפש ביחד עם מנוחת הגוף, שיהי' בריא ושלם כו', וכידוע פתגם רבינו הזקן³³⁰ שהקב"ה נותן לבנ"י גשמיות, ובנ"י עושים מהגשמיות — רוחניות, עי"ז שמקיימים תומ"צ בהידור כו'.

(323) ראה גם מכתב כ"ז טבת שנה זו דאשתקד בסופה (תו"מ חע"ח ס"ע 202 ואג"ק חל"א ע' צט).
 (324) רמב"ם הל' מקוואות בסופן.
 (325) ב"ק יז, א. וש"נ.
 (326) ראה פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ דברים. יל"ש ישעי' רמז תקג.
 (327) ראה גם שיחת יום שמח"ת וש"נ.
 (328) תהלים קלז, ו.
 (329) שם קכב, ג. וראה תענית ה, א.
 (330) ראה "היום יום" כז טבת. כט אד"ש.
 כז אלול. וראה גם תו"מ חפ"א ס"ע 289. וש"נ.

ועי"ז ממהרים את קיום היעוד³³¹ "קץ שם לחושך", וכך מסיימים את ימי הגלות האחרונים, ונעשה הענין ד"יעקב — יעקב מלשון עקב³³², עקבתא דמשיחא — הלך לדרכו³³³, אל הגאולה האמיתית והשלימה בביאת משיח צדקנו בפועל.

נג. עכשיו ינגנו ניגון הכנה, ואח"כ ניגון רבינו הזקן, ולאחריו ניגון של שמחה.

ויה"ר שמהריקודים של שמח"ת יומשך על כל השנה שתהי' שנת תורה, ובאופן שיפעל גם על העקב שברגל — כמ"ש³³⁴ "עקב אשר שמע ("די פיאטע האָט דערהערט"³³⁵) אברהם בקולי וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורותי", שכולל כל התורה כולה, תושב"כ ותושבע"פ (גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש³³⁶); ובאופן ד"וישא יעקב רגליו", "משנתבשר בשורה טובה .. נעשה קל ללכת"³³⁷.

וכך הולכים באחרית הימים, בעקבתא דמשיחא, ושומעים פעמי הגואל, החל מבשורת הגאולה ע"י אליהו הנביא, שעליו נאמר³³⁸ "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", ובקרב ממש ישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין²⁰², בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו. [ניגנו ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלאַפּצי".]

לאחרי ברכת המזון, מעריב, והבדלה — נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה". אחרי ברכה אחרונה, טרם צאתו התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו"³³⁹.

335) ראה סה"ש תרצ"ט ריש ע' 345 [389]. וש"נ.

336) ראה לקו"ש חי"ט ע' 252. וש"נ.

337) ויצא כט, א ובפרש"י.

338) מלאכי בסופו.

331) איוב כח, ג.

332) ראה תולדות כה, כו ובפרש"י.

333) ויצא לב, ב. וראה גם סה"ש תרצ"ו

ע' 43. וש"נ.

334) תולדות כו, ה (ובפרש"י). וראה גם

יומא כח, ב. קידושין פב, א.